

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande

Minister
Wille Valve

Föredragande

Socialinspektör
Gunilla Lindqvist

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 46

Slutredovisning av åtgärdsprogram för
Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik
”Ett tillgängligt Åland” år 2013-2016.

ÅLR 2016/9312

57 S2

Socialinspektörens slutredogörelse över landskapsregeringens vidtagna åtgärder av åtgärdsprogrammet för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik 2013-2016 ”Ett tillgängligt Åland” antecknas till kännedom i enlighet med **bilaga 1, S217E05**.

Ett tillgängligt Åland

åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings
funktionshinderspolitik år 2013-2016

Från ord till handling
slutredovisning

Ett tillgängligt Åland

Åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik år 2013-2016 slutredovisning

Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Funktionshinderspolitiska åtgärdsprogrammet ”Ett tillgängligt Åland”	3
Från ord till handling	4
Resultat	5
Slutsats	40
Framtid	48

Inledning

Arbetet med funktionshinderspolitik har sin bas i *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* (omnämns fortsättningsvis *FN-konventionen*). FN-konventionen tillhör de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter och antogs av FNs generalförsamling år 2006. Konventionen skapar i sig inte några nya rättigheter utan har till syfte att undanröja de hinder som finns för personer med funktionsnedsättning att ta del av sina mänskliga rättigheter.

I riket har ett arbete pågått med mål att Finland ska ratificera FN-konventionen. Ålands landskapsregering har följt arbetet för en ratificering av konventionen. Den 27 juni 2013 antog Ålands landskapsregering ett åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik "Ett tillgängligt Åland" för åren 2013-2016. Detta i syfte att bedriva en aktiv systematisk politik med målet att ratificera FN-konventionen. Ålands lagting gav den 27 maj 2015 sitt bifall till att lagen, med vilken konventionen sätts i kraft i riket, träder i kraft i landskapet Åland till de delar konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll faller inom landskapets behörighet.

I maj 2016 deponerade Finland FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll.

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll trädde i kraft den 10 juni 2016.

Funktionshinderspolitiska åtgärdsprogrammet "Ett tillgängligt Åland"

Åtgärdsprogrammet "Ett tillgängligt Åland" utarbetades av en grupp med representanter från landskapsregeringens allmänna förvaltning samt Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams). Handikapprådet för landskapet Åland och Ålands handikappförbund var med i arbetet och bistod med både förslag och sakkunskap.

Utgångspunkten för åtgärdsprogrammet utgjordes av de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillsammans med de målsättningar som presenterades i landskapsregeringens regeringsprogram för åren 2011-2015:

Personer med funktionsnedsättning har rätt till ett självständigt och jämlikt liv. Detta förutsätter att arbetsplatser, skolor, bostäder och bostadsområden samt kulturinstitutioner, friluft- och rekreationsanläggningar utformas så att de kan användas av personer med funktionshinder.

För att förverkliga de uppställda målsättningarna lades huvudfokus i åtgärdsprogrammet på ökad tillgänglighet. Tillgänglighet ur tre nära kopplade perspektiv -fysisk tillgänglighet, -kommunikation/information och -bemötande.

Mot bakgrund av att funktionshinderspolitik spänner över olika sektorer och politikområden valde man i arbetet med åtgärdsprogrammet att basera programmets innehåll och åtgärder på ett tvärsektorielt ansvar. Landskapsregeringen valde att lägga tyngdpunkten på landskapsregeringens egen förvaltning och på det arbete som behöver göras för att personer med funktionsnedsättning fullt ut ska kunna tillgodogöra sig sina rättigheter.

De åtaganden som respektive avdelning och myndighet påtagit sig är grunden för programmet och ansvaret för förverkligandet är fördelat per avdelning/myndighet. Respektive avdelning

och myndighet har således ansvar för implementering, verkställande av programmet och rapportering av verkställigheten.

Åtgärdsprogrammet innehåller 54 aktivitetsåtgärder och är indelade i 24 innehållsområden; socialt ansvar vid landskapsregeringens upphandlingar; utbildning tillgänglighet och funktionsnedsättning; inventering av tillgängligheten i offentliga byggnader och miljöer; konsekvensanalys av tillgänglighet i samband med byggnadslov; tillgänglig information; tillgänglig turism; utveckling av befintliga stödformer; utbildning av ledare i verksamheter riktade till unga; ökad tillgänglighet vid idrottsanläggningar; tillgängligt kulturarv; ökad fysisk tillgänglighet inom skolorna i landskapet; fortbildning och kompetensutveckling; revidering av styrdokument i grundskola och gymnasialstadiet; utvärdering av övergång mellan grundskola och gymnasialstadiet; förbättra lagstiftningen på området handikappservice och specialomsorg för personer med utvecklingsstörning; förbättra tillsynen över handikappservicen; uppdatera guide för barn i behov av särskilt stöd; funktionshindersperspektiv i folkhälsorapporten; förordning om medicinsk rehabilitering; tillgänglighetsplan för ÅHS; yrkeskompetens för taxichaufförer; möjlighet för personer med funktionsnedsättning att välja transportmedel; utbildning för ökad tillgänglighet och revidera stödåtgärder.

Målsättningarna med de olika innehållsområdena och aktivitetsåtgärderna under programperioden 2013-2016 framgår i rapportens resultatredovisning, se *resultat*.

Från ord till handling

En viktig fråga under programarbetet var att säkerställa att faktiskt gå ”från ord till handling”. Mot bakgrund av detta har landskapsregeringen på olika sätt följt upp verkställelsen av åtgärdsprogrammet under programperioden 2013-2016.

Landskapsregeringens årsredovisning

I åtgärdsprogrammet framgår att en uppföljning av programmets åtgärder ska presenteras årligen i landskapsregeringens berättelse. I och med detta har respektive avdelning och myndighet årligen rapporterat in de verkställda åtgärderna till social- och miljöavdelningen, socialvårdsbyrån som sammanställt en uppföljningsrapport till landskapsregeringens berättelse, år 2014 - *Från ord till handling I*, år 2015 - *Från ord till handling II*- och år 2016 - *Från ord till handling III*.

Inför landskapsregeringens årsredovisning för år 2016 har uppgifter in begärts till en uppföljning av hur målen och åtgärderna i åtgärdsprogrammet ”Ett tillgängligt Åland” har förverkligats under hela programperioden 2013-2016 och redovisas i denna slutredovisning. Redovisningen av verkställelsen av åtgärdsprogrammet under perioden 2013-2016 framgår i rapportens resultatredovisning, *resultat*. Syftet med uppföljningen är att tydliggöra, både internt och externt och påvisa vilka åtgärder som vidtagits under programperioden.

Handikapprådet för landskapet Åland

I genomförandet av de åtgärder som ingår i åtgärdsprogrammet skulle samverkan och dialog mellan förvaltning och handikapprörelsen vara en viktig del. Mot bakgrund av detta samt att landskapsregeringens funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram sträcker sig över olika sektorer och bygger på ett tvärsektorieellt ansvar så beslöt landskapsregeringen att omorganisera det dåvarande *Handikapprådet för landskapet Åland*. År 2013 bestod handikapprådet av representanter för registrerade handikapporganisationer i landskapet.

Landskapsregeringen antog nytt reglemente för handikapprådet den 19 februari 2014.

För att stärka de olika sektorernas åtaganden och ansvar inom förvaltningen för förverkligandet av ”Ett tillgängligt Åland” och aktivt involvera och samråda med representanter för handikapporganisationer tillsattes ett nytt handikappråd av tre representanter från Ålands handikappförbund, två representanter för Ålands landskapsregering, en representant för Ålands kommunförbund samt en representant för Mariehamns stad. Socialvårdsbyråns socialinspektör med inriktning på funktionshinderspolitik verkade som rådets sekreterare. Enligt reglementet skulle handikapprådet bland annat följa upp att landskapsregeringens funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram verkställdes. Skedena av uppföljning av åtgärdsprogrammet har dokumenterats i handikapprådets protokoll vilka framgår i rapportens bilaga 1.

Resultat

En viktig fråga under programarbetet var att säkerställa att faktiskt gå ”från ord till handling”.

I resultatredovisningen framgår en sammanställning av Ålands landskapsregerings allmänna förvaltning, Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) och Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) verkställelse av landskapsregeringens funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram ”Ett tillgängligt Åland” under åren 2013-2016.

Resultaten är indelade i åtgärdsprogrammets 24 innehållsområden, målsättningar och 54 åtgärdsaktiviteter. Målsättningarna och åtgärdsaktiviteterna är relaterade till FN-konventionen och rättigheter för personer med funktionsnedsättnings artiklar.

Resultaten baserar sig på landskapsregeringens allmänna förvaltning, Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) och Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) inrapporterade verkställelse av åtgärdsprogrammet under perioden 2013-2016.

Ålands handikappförbund har möjliggjorts till att lämna utlåtande till slutredovisningen av verkställelse av landskapsregeringens funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram ”Ett tillgängligt Åland” under åren 2013-2016. Utlåtandetiden har varit ytterst begränsad med anledning av landskapsregeringens snäva tidtabell mellan förvaltningens inrapportering av verkställelse och sammanställningen av slutredovisningen till landskapsregeringens årsredovisning vilket även Ålands handikappförbund påtalat i sitt utlåtande. Handikappförbundets synpunkter framgår under de 54 åtgärdsaktiviteterna som separata kommentarer samt under slutredovisningens *slutord*. Ålands handikappförbunds utlåtande i helhet framgår i slutredovisningens bilaga 2.

1. Socialt ansvar vid landskapsregeringens upphandlingar

Sociala aspekter vid upphandling avser åtgärder som säkerställer att grundläggande rättigheter, ett jämbördigt bemötande och principen om icke-diskriminering iakttas. Sociala aspekter utgör även en positiv särbehandling i syfte att skydda dem som har det sämre ställt eller för att förhindra marginalisering. Tillgänglighet och användbarhet är exempel på socialt ansvarsfulla krav som kan ställas vid en upphandling.

Åtgärd 1: Tydliggöra möjligheten att ställa krav på socialt ansvar i handbok om landskapets upphandling samt i upphandlingsmallar. Tillgänglighet och användbarhet lyfts in.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 3 och 4 *Allmänna principer*

Ansvarig: Finansavdelningen (upphandlingsjuristen)

Andra berörda aktörer: Övriga landskapsförvaltningen beroende på upphandlingsområde

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning: Ålands landskapsregerings beslut (ÅFS 2006:41) gällande vissa upphandlingar, landskapslagen (1994:43) angående tillämpning i landskapet Åland av lagen om offentlig upphandling, enligt vilken följande rikslagar i huvudsak är tillämpliga

- lagen om offentlig upphandling (FFS 348/2007), lagen om upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (FFS 349/2007)

Resultat vid programperiodens slut:

Finansavdelningen har under åren 2015 och 2016 uppdaterat handboken om offentlig upphandling på Åland. I den nya versionen återfinns en skrivning om sociala krav i samband med upphandling samt nya utslutningsgrunder enligt Europeiska enhetliga upphandlingsdokumentet (ESPD).

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet anser resultatredovisningen gällande åtgärden vara otydlig. Det framgår inte vad skrivning om ”sociala krav” i den uppdaterade handboken innebär. Är de sociala aspekterna, inklusive tillgänglighet, ett regelrätt krav på de upphandlingar som landskapsregeringen gör?

Åtgärd 2: Översyn av Ålands landskapsregerings beslut (ÅFS 41:2006) gällande vissa upphandlingar, så att social hänsyn vid upphandlingar under EUs tröskelvärden framgår av texten på liknande sätt som miljöhänsyn, se 2 §.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 3 och 4 *Allmänna principer*

Ansvarig: Finansavdelningen (upphandlingsjuristen)

Andra berörda aktörer: Övriga landskapsförvaltningen beroende på upphandlingsområde

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning: Ålands landskapsregerings beslut (ÅFS 2006:41) gällande vissa upphandlingar, landskapslagen (1994:43) angående tillämpning i landskapet Åland av lagen om offentlig upphandling, enligt vilken följande rikslagar i huvudsak är tillämpliga

- lagen om offentlig upphandling (FFS 348/2007), lagen om upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (FFS 349/2007)

Resultat vid programperiodens slut:

ÅFS 2006:41 har uppdaterats med ÅFS 2015:52 utan tillägg om en skrivning om sociala krav. Ny upphandlingslagstiftning inväntas innan nya ändringar genomförs i ÅFS 2015:52. Ny upphandlingslagstiftning förväntas komma i augusti 2017.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är synd att denna åtgärd inte har genomförts och det ter sig oklart om intentionen är att i den nya upphandlingslagstiftningen ta in sociala krav. Förbundets önskan är att sociala krav ska vara en självklarhet i alla upphandlingar som görs. Förbundet ställer sig frågande till att man för Ålands del inte följer rikets lag om upphandling. Finns det någon anledning till detta?

2. Utbildning tillgänglighet och funktionsnedsättning

Ambitionen med utbildning är att ge ökad kunskap om olika funktionsnedsättningar. Ökad kunskap och medvetenhet ger goda förutsättningar till ett korrekt bemötande både av personer som använder förvaltningens tjänster och av kollegor. Målsättningen är att öka servicenivån samt att kompetensen hos landskapsregeringen som arbetsgivare höjs.

Åtgärd 3: Samordna och arrangera utbildning för landskapsregeringens förvaltning och myndigheter gällande tillgänglighet och bemötande.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 8 *Ökad medvetenhet*

Ansvarig: Regeringskansliet/ personalenheten

Andra berörda aktörer: Övrig landskapsförvaltning

Finansieringsbehov: Särskild budgetering

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Med ambition att ge anställda inom landskapsförvaltningen ökad kunskap och medvetenhet om funktionsnedsättningar i syfte att skapa goda förutsättningar till ett korrekt bemötande av kunder och kollegor, arrangerade personalenheten i samarbete med Ålands kulturdelegation och Ålands Omsorgsförbund en teaterföreställning om funktionsnedsättning och bemötande under år 2013. Konferensen "Hälsa, vård och jämställdhet" som arrangerades av Nordiska ämbetsmannakommittén i samarbete med Ålands landskapsregering år 2016 berörde frågan funktionshinder, dock med huvudfokus på genus och jämställdhet. Föreläsningen "Alla ska ha tillgång till huvudentrén, ingen ska hänvisas till sidoringången" planerades genomföras i december 2016 men kunde på grund av praktiska orsaker genomföras först i januari 2017. Föreläsningen skulle öka kunskapen om människors olikheter och hur ett medvetet bemötande bidrar till likabehandling. Nordens välfärdscenter var föreläsare.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är bra att det till viss del ordnats utbildning för landskapets anställda. Utbildningstillfällen behöver dock ordnas regelbundet, till exempel årligen, för att dessa frågor ska lyftas och för att nå all personal med tanke på personalbyten. Utbildningarna borde så långt som möjligt vara obligatoriska för de anställda. Föreläsningen som ordnades 2017 hör inte till slutrapporten.

Åtgärd 4: I dialog med handikappförbunds, förvaltning och myndigheter identifiera ytterligare utbildningsbehov kopplade till funktionsnedsättning och tillgänglighet.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 8 *Ökad medvetenhet*

Ansvarig: Regeringskansliet/ personalenheten

Andra berörda aktörer: Övrig landskapsförvaltning

Finansieringsbehov: Särskild budgetering

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Personalenheten har under slutet av november 2016 inlett en dialog med Ålands handikappförbund gällande "pröva på tillfällen" där landskapsregeringens personal skulle få testa på hur det är att leva med en funktionsnedsättning.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet uppskattar att landskapsregeringen önskar utbilda sin personal eftersom utbildning och ökad förståelse för vad det innebär att leva med en funktionsnedsättning är den viktigaste faktorn för att arbeta vidare mot ett samhälle där alla kan vara delaktiga på lika villkor. Vidare deltar förbundet gärna i diskussioner och konkreta evenemang, men förbundet vill påpeka att förbundets resurser är mycket begränsade i detta arbete och att landskapsregeringen även internt behöver planera för olika slags utbildningar och föreläsningar, det vill säga kartlägga vilken slags utbildning som det finns störst behov av. Landskapsregeringen borde årligen ta in

medel i den ordinarie budgeten för utbildning. I slutet av november 2016 fick förbundet förfrågan om att ordna så kallade ”prova på tillfällen” för landskapets anställda. Enligt förbundets resurser kommer tillfällen att anordnas.

3. Inventering av tillgängligheten i offentliga byggnader och miljöer

Landskapsregeringen hade (år 2012) inte genomfört någon genomgripande inventering av de byggnader till vilka allmänheten har tillträde. Punktinsatser har gjorts i syfte att förbättra tillgängligheten i vissa byggnader, t.ex. självstyrelsegården. Vidare genomförde Handikapprådet och Ålands handikappförbund en enkätundersökning av de åländska skolornas fysiska tillgänglighet våren 2010. Mariehamn stad genomförde år 2005 en inventering av ett urval av stadens byggnader, totalt omfattades elva byggnader och en offentlig utomhusmiljö. Inventeringen åtföljdes av en åtgärdsplan med kostnadskalkyl över de åtgärder som ansågs vara enkelt avhjälpna. I övriga kommuner har olika punktinsatser, främst i skolor och kommunkanslier genomförts.

Åtgärd 5: Landskapsregeringen låter utföra en systematisk inventering av samtliga byggnader och miljöer dit allmänheten har tillträde eller där kontinuerligt arbete bedrivs.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*

Ansvarig: Byggnadsbyrån/Fastighetsverket

Andra berörda aktörer: Kommunerna, privata fastighetsägare

Finansieringsbehov: Normala budgetanslag för fastighetsunderhåll och reparationer

Lagstiftning: 65 § plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Tillgänglighetsinventeringar har genomförts av de Åländska besöksmålen Jan Karlsgården, kronohäktet Vita Björn, Kastelholms slott samt Ålands hälso- och sjukvård under år 2013. Tillgänglighetsinventering av Ålands lagting har genomförts år 2014. Eckerö post- och tullhus, Bomarsunds fästningsområde (utemiljöer) och Naturstigar/Järsö, Nätö och Herrön under år 2015.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet uppskattar att denna bit har prioriterats. Det är viktigt att man avsätter tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att följa upp tillgänglighetsarbetet och för att kunna förverkliga de konkreta åtgärder som behövs för att förbättra tillgängligheten. Förbundet saknar information om vad inventeringarna och åtgärdsplanerna hittills har lett till men förbundets förhoppning är att den insamlade informationen kommer att leda till att besöksmålen görs mera tillgängliga.

Åtgärd 6: Åtgärdsplan uppgörs på basen av tillgänglighetsinventeringen och verkställs inom ramen för budgeterade medel för underhåll och reparation.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*

Ansvarig: Byggnadsbyrån/Fastighetsverket

Andra berörda aktörer: Kommunerna, privata fastighetsägare

Finansieringsbehov: Normala budgetanslag för fastighetsunderhåll och reparationer

Lagstiftning: 65 § plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Åtgärdsförslag har under åren 2013-2015 uppgjorts i samband med tillgänglighetsinventeringarna av Jan Karls-gården, kronohäktet Vita Björn, Kastelholms slott, Ålands hälso- och sjukvård, Ålands lagting, Eckerö post- och tullhus, Bomarsunds fästningsområde (utemiljöer) och Naturstigar/Järsö, Nåtö och Herrön. Ombyggnad i självstyrelsegården och avdelningarnas flytt inom förvaltningen har medfört förbättrad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. I samband med planeringen av ombyggnaden av Ålands lagting har fastighetsverket kopplat in en tillgänglighetsarkitekt som jobbat jämsides med huvudplaneraren. Renoveringen av lagtinget är pågående.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet uppskattar att denna bit har prioriterats. Det är viktigt att man avsätter tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att följa upp tillgänglighetsarbetet och för att kunna förverkliga de konkreta åtgärder som behövs för att förbättra tillgängligheten. Förbundet saknar information om vad inventeringarna och åtgärdsplanerna hittills har lett till men förbundets förhoppning är att den insamlade informationen kommer att leda till att besöksmålen görs mera tillgängliga.

Åtgärd 7: Kommunerna uppmanas göra inventeringar av sina offentliga verksamhetsmiljöer.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*

Ansvarig: Byggnadsbyrå/Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Kommunerna, privata fastighetsägare

Finansieringsbehov: Normala budgetanslag för fastighetsunderhåll och reparationer

Lagstiftning: 65 § plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Under år 2015 har inom ramen för Kraftsamling för tillväxt och inflyttning (Team Åland) Ålands Handikappförbund beviljats medel för tillgänglighetsinventering inom besöksnäringen och Visit Åland reserverats medel för en målgruppsanalys samt marknadsföringsplan. Ålands Handikappförbund ingick avtal med Lilian Müller från Access Sweden om utförandet av inventeringar på 30 utvalda platser. Tillgänglighetsinventeringen skulle slutföras senast 31.1.2016. Tillgänglighetsinventeringar har bland annat genomförts på de offentliga verksamhetsmiljöerna; färjeterminalen i Mariehamn, stadsbiblioteket, Mariebad, Ålands idrottscenter, centrala Mariehamns stad (gator, torg, parkering m.m.), sjukvarteret och Strandpromenaden.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet önskar förtydliga att det borde ha varit kommunernas ansvar att ta tag i denna bit och landskapsregeringens ansvar att uppmana kommunerna och privata fastighetsägare att utföra inventeringarna. Det initiativ till projekt som förbundet, tillsammans med tre andra aktörer, gjorde i början av 2015 är inte kopplat till denna åtgärd och det ansvar som har legat hos landskapsregeringen och kommunerna/privata fastighetsägare.

Åtgärd 8: Privata fastighetsägare med lokaler tillgängliga för allmänheten uppmanas att inventera tillgänglighetsaspekterna.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*

Ansvarig: Byggnadsbyrå/Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Kommunerna, privata fastighetsägare

Finansieringsbehov: Normala budgetanslag för fastighetsunderhåll och reparationer

Lagstiftning: 65 § plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Under år 2015 har inom ramen för Kraftsamling för tillväxt och inflyttning (Team Åland) Ålands Handikappförbund beviljats medel för tillgänglighetsinventering inom besöksnäringen och Visit Åland reserverats medel för en målgruppsanalys samt marknadsföringsplan. Ålands Handikappförbund ingick avtal med Lilian Müller från Access Sweden om utförandet av inventeringar på 30 utvalda platser. Tillgänglighetsinventeringen skulle slutföras senast 31.1.2016. Tillgänglighetsinventeringar har genomförts på bland annat Ålandsbanken och Nordea (Mariehamn), Nya apoteket, Centralapoteket, Ålands Sjöfartsmuseum, Ålands Jakt och fiskemuseum, Sittkoffs galleria, Maxinge Center, Visit Åland, Handicampen, Hotell (Savoy, Cikada, Pommern, Arkipelag, Adlon, Kärringsund Resort & Conference), campingplatser (Gröna Udden och Sandösund), ÅSS Gästhamn och restaurang, MSF och Restaurang Sea Point, Familjepark Smartpark.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet önskar förtydliga att det borde ha varit kommunernas ansvar att ta tag i denna bit och landskapsregeringens ansvar att uppmana kommunerna och privata fastighetsägare att utföra inventeringarna. Det initiativ till projekt som förbundet, tillsammans med tre andra aktörer, gjorde i början av 2015 är inte kopplat till denna åtgärd och det ansvar som har legat hos landskapsregeringen och kommunerna/privata fastighetsägare.

4. Konsekvensanalys av tillgänglighet i samband med byggnadslov

Problem med byggnader där tillgänglighet och användbarhet brister är att det ofta är både dyrare och svårare att anpassa byggnader i efterhand. Dagens byggregler kräver en god tillgänglighet och det finns en medvetenhet om tillgänglighet hos byggnadsplanerare. Trots detta uppstår det fall där den färdigställda byggnadens tillgänglighet har brister. Ambitionen är att föregå dessa brister redan i planeringsskedet av alla större projekt (byggnader och allmänna platser) till vilka allmänheten kommer att ha tillträde.

Åtgärd 9: I samband med revideringen av plan- och bygglagen utreds möjligheterna att införa någon form av konsekvensanalys/tillgänglighetsprövning i samband med byggnadslov.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*

Ansvarig: Byggnadsbyrån/ Allmänna byrån vid infrastrukturavdelningen.

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Diskussioner har förts kring möjligheten och behovet av att vid revidering av plan- och bygglagen utreda möjligheterna att införa någon form av konsekvensanalys/ tillgänglighetsprövning i samband med byggnadslov. Konstaterats att gällande byggbestämmelser ställer tämligen långtgående krav på tillgänglighet och användbarhet i byggnader. Under år 2014 har LF om Ålands byggbestämmelsesamling genomgått en omfattande revidering, reglerna omfattar även ändring av byggnader, t.ex. vid en ombyggnad. Sedan 1.3.2015 är den nya byggbestämmelsesamlingen i kraft. Övergångsbestämmelserna sträckte sig fram till 1.1.2016. I den nya byggbestämmelsesamlingen har det bifogats mera

detaljerade föreskrifter och anvisningar för vilka ritningar som ska bifogas bygglovshandlingar samt vad dessa ritningar ska innehålla. Genom detta anges det även att åtgärder för att förbättra tillgängligheten och användbarheten ska redovisas, såsom lutningar, marknivåer, ramper, hissar osv. Det konkreta lagberedningsarbetet med revideringen av plan- och bygglagen har påbörjats under 2015. Arbetet med revidering av plan- och bygglagen har fortgått under år 2016. Förslag till revidering har varit ute på remiss under hösten och avses överlämnas till lagtinget våren 2017. I förslaget stärks kraven på tillgänglighet och användbarhet på lagnivå för att motsvara detaljerade bestämmelser i Ålands byggbestämmelsesamling. Även begreppet *Universell utformning* införs i lagen.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet gläds åt att det från landskapsregeringens sida finns ett verkligt intresse av att arbeta för ökad tillgänglighet och universell design. Ålands handikappförbund yttrade sig i november 2016 till landskapsregeringen gällande lagförslaget om ändring av plan- och bygglagen. Yttrandet i sin helhet framgår i slutredovisningens bilaga 2.

5. Tillgänglig information

Landskapsregeringens kommunikationsverksamhet utgår från offentlighetsprincipen. Det betyder att alla medborgare har rätt att ta del av allmänna handlingar. Landskapsregeringens kommunikation med omgivningen utgör en förutsättning för en fungerande demokrati där medborgarnas rättigheter tillgodoses. Landskapsregeringen och förvaltningen ska både internt och externt ha beredskap att informera om sitt arbete och presentera beslut och åtgärder i deras praktiska, politiska och historiska sammanhang.

Webbtillgänglighet handlar om de principer och den teknik som ska iakttas när man bygger webbplatser, i syfte att göra webbplatsernas innehåll tillgängligt för alla användare. Det finns internationellt erkända och teknikneutrala riktlinjer för design av tillgängliga webbplatser och tillgängligt innehåll.

Den digitala agendan är det övergripande styrdokumentet för omvandlingen av det åländska samhället till ett modernt e-samhälle. En del i arbetet med den digitala agendan är att ta fram gemensamma system som uppfyller de förväntningar den åländska befolkningen har om att få service och utföra sina ärenden digitalt. Tillgång till offentliga e-tjänster och information är särskilt viktiga med tanke på kundperspektivet. Den teknikutveckling som sker och de system som byggs upp i samband med den digitala agendan ska vara tillgängliga och användbara.

Åtgärd 10: Ett projekt där centrala dokument som beskriver landskapsregeringens verksamhet tas fram i formatet "Lättläst".

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*, artikel 21 *Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information*

Ansvarig: Regeringskansliet/ kommunikationsenheten/utvecklingsenheten

Andra berörda aktörer: Finansavdelningen

Finansieringsbehov: Särskild budgetering

Lagstiftning: Landskapslagen (1977:72) om allmänna handlingars offentlighet, landskapsregeringens kommunikationsstrategi

Resultat vid programperiodens slut:

Under programperioden har åtgärden inte inletts.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet anser att landskapet borde prioritera att göra sin information tillgänglig för alla, i enlighet med FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och således även tillhandahålla material i lättläst version. Generellt vill förbundet poängtera att en god grundtanke i allt informationsarbete är att från början sträva till att göra allt material så lättläst och enkelt att ta till sig som möjligt.

Åtgärd 11: Landskapsregeringens nya webbplats kommer att göras tillgänglig och användbar. Webbplatsens utveckling ska följa senaste standard när det gäller tillgänglig och användbar teknik.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*, artikel 21 *Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information*

Ansvarig: Regeringskansliet/ kommunikationsenheten/utvecklingsenheten

Andra berörda aktörer: Finansavdelningen

Finansieringsbehov: Särskild budgetering

Lagstiftning: Landskapslagen (1977:72) om allmänna handlingars offentlighet, landskapsregeringens kommunikationsstrategi

Resultat vid programperiodens slut:

Under år 2014 har arbetet med att förnya landskapsregeringens webbplats igångsatts. I enlighet med landskapets funktionshinderspolitiska program är målsättningen att landskapsregeringens nya webbplats ska klara högt ställda krav på tillgänglighet och användbarhet också för personer med funktionsnedsättning. För att säkerställa detta anlitas under år 2014 det svenska företaget Funka Nu som har en gedigen meritlista från samverkan med offentlig sektor i Sverige visavi tillgänglighet på webben. Med stöd av experter från Funka Nu har landskapsregeringen kunnat sätta en ambitionsnivå som beaktar tillgänglighet. I samarbete med Funka NU:s experter ordnade kommunikationsenheten två utbildningstillfällen under år 2014 om klarspråk och tillgänglig webb för personalen inom den allmänna förvaltningen. Funka Nu har levererat kravbilagor till upphandlingen av teknik. Landskapsregeringens nya webbplats togs i bruk under år 2015. Webbplatsen skapades med utgångspunkt i internationellt erkända och teknikneutrala riktlinjer för design av tillgängliga webbplatser och tillgängligt innehåll.

Den 13-14 april 2016 deltog systemförvaltaren för landskapets webbplatser vid Funka NU:s tillgänglighetsdagar i Stockholm. Syftet var att lära sig mer om funktionsnedsättningar och tillgänglighet på webben. Förutom praktiska och tekniska frågor handlade programmet också om lagstiftning, riktlinjer och standarder för tillgänglig information på webben. Under år 2016 har landskapsregeringen beställt nya funktioner till webbplatsen, däribland en uppläsningsfunktion som ska göra webbplatsen mer tillgänglig för bland annat för personer med läs- och skrivsvårigheter, annat modersmål än svenska, nedsatt syn, inlärnings- och kognitionsproblem, samt för äldre användare. De nya funktionerna förväntas implementeras och tas i bruk under år 2017.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet värdesätter att man inom landskapsregeringen har tänkt på tillgängligheten i arbetet med den nya hemsidan och att man även har anlitat experter på området. Det är fint att arbetet med att förbättra tillgängligheten fortgår och förbundet ser gärna att landskapsregeringen informerar allmänheten när förbättringar av tillgängligheten görs.

Åtgärd 12: De digitala tjänster som tas fram inom den digitala agendan ska vara användbara och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Detta för att säkra att hela den åländska befolkningen kan ta del av den utvecklade servicen.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och delta i samhället*, artikel 21 *Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information*

Ansvarig: Regeringskansliet/ kommunikationsenheten/utvecklingsenheten

Andra berörda aktörer: Finansavdelningen, ÅDA

Finansieringsbehov: Särskild budgetering

Lagstiftning: Landskapslagen (1977:72) om allmänna handlingars offentlighet, landskapsregeringens kommunikationsstrategi

Resultat vid programperiodens slut:

Från den före detta kansliavdelningen har under år 2014 framförts ett förslag om att digitala tjänster som tas fram inom den digitala agendan ska vara användbara och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Avsikten med förslaget är att den digitala agendan, som numera styr IT-utvecklingen inom landskapet, ska kunna anta ett sådant helhetsperspektiv så att hela den åländska befolkningen, inklusive personer med funktionsnedsättning, beaktas.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Resultatrapporteringen för åtgärden är bristfällig och personer med funktionsnedsättning verkar inte vara i fokus i enlighet med åtgärdsformuleringen. Förbundet anser inte att detta är ett resultat då förbundet tolkar att det förslag som nämns inte har behandlats/godkänts och således inte är bindande för landskapsregeringen. Rapporteringen ger inte några konkreta exempel på hur åtgärden har förverkligats.

6. Tillgänglig turism

En tydlig trend är att personer med funktionsnedsättning reser mer. Anläggningar speciellt lämpade för att ta emot personer med funktionsnedsättning finns på många turistorter världen över, där man också sett den kommersiella nyttan i anpassade anläggningar. En person med funktionsnedsättning styr i regel hela familjens val av resmål. Tillgången på lämpliga anläggningar för personer med funktionsnedsättning är begränsade på Åland. Det finns ett behov av arbeta med att möta det ökade behovet av tillgängliga anläggningar i den för landskapet så viktiga näring.

Åtgärd 13: Arbeta med att hitta former för ökad tillgänglighet inom turismsektorn genom näringslivsutvecklarens deltagande i arbetsgrupper så som "Tillgänglig turism" och "City Mariehamn".

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Näringsavdelningen/allmänna byrån (näringslivsutvecklaren)

Andra berörda aktörer: City Mariehamn, Visit Åland

Finansieringsbehov:

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

En arbetsgrupp inom ramen för Turismstrategin att göra Åland mer tillgängligt har träffats och fortsätter. Näringsavdelningen ingår i arbetsgruppen genom näringslivsutvecklaren från allmänna byrån. En föreläsning om potentialen med tillgänglig turism anordnades under

vårvintern 2013 med konsulent Lilian Müller. Föreläsningen ordnades i samarbete mellan Ålands handikappförbund, Visit Åland och landskapsregeringen.

Näringslivsutvecklaren ingår i styrgruppen för City Mariehamn där arbetet för att göra Mariehamn mer tillgängligt för alla medborgare och besökare fortgår. Det finns mycket kvar att göra. Framförallt för att underlätta butiks- och restaurangbesök. Tillkomsten av köpcentret Maxinge har inneburit en större konkurrens för innerstaden vilket kan inverka negativt på hur man fokuserar på satsningar för personer med funktionsnedsättning i fortsättningen. Maxinge innebär dock en ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning genom att allt ligger i samma plan. Näringslivsutvecklaren deltog under 2015 i ett projekt om "Universell utformning" som initierats av Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Projektet var ettårigt, finansierades av ministerrådet att få hjälp av de lokala handikapporganisationerna med att ta fram underlag för arbetet.

Arbetet med att göra Åland till en mer tillgänglig plats att leva på och besöka har fortsatt under 2016 med ett antal möten i nätverksgruppen Turism för alla. Gruppen bildades som en arbetsgrupp för att ta fram konkreta åtgärder enligt den Turismstrategi för Åland 2012-2022 som lanserades våren 2011. Ordförande för gruppen har varit Ålands handikappförbunds verksamhetsledare Susanne Broman. Gruppen har bland annat anlitat tillgänglighetskonsulten Lilian Muller som under 2015 gjorde en inventering av 45 hotell, restauranger, museer och övriga besöksmål. Rapporten presenterades i slutet av 2015 och har under 2016 distribuerats till samtliga inventerade platser. Inventeringen innehåller även konkreta åtgärdsförslag och arbetet med att implementera dessa har i flera fall påbörjats. Det är upp till de tillgänglighetsinventerade att själv ta ansvar för detta, och även söka eventuellt tillgängliga investeringsbidrag. Visit Åland har lovat lägga ut de anläggningar som redan kan anses var tillgängliga på sin hemsida.

Näringslivsutvecklaren deltog 2-3.11.2016 i ett arbetsmöte om EU-kommissionens förslag till tillgänglighetsdirektiv och funktionshinder i nordisk hållbarhetspolitik. Under detta möte föddes en idé att arrangera en eftermiddag om tillgänglighet på Åland. I början av 2017 hölls "Åland för alla" på Alandica Kultur & Kongress med föreläsarna Maria Montefusco från Nordens välfärdscenter och Scandic Hotels tillgänglighetsambassadör Magnus Berglund (tillsammans med servicehunden Dixi). Till mötet hade cirka 70 personer anmält sig. Besökarna var bland annat medlemmar från Visit Åland, Ålands näringsliv, Ålands handikappförbund, tredje sektorn, politiker, anställda på landskapsregeringen, m.fl. Även media uppmärksammande mötet.

Överhuvudtaget har stort fokus under 2016 legat på att lyfta fram tillgänglighet som ett viktigt ämne. Under året har Park Hotell startat en genomgripande renovering och har som mål att efter renoveringen kunna erbjuda ett stort antal tillgänglighetsanpassade rum. Även Jakt och fiskemuseet i Eckerö har genomfört förändringar enligt förslag från den inventeringen som gjordes 2015. Den Hållbarhetsstrategi för landskapet Åland som lanserades under året ger också en synergieffekt till arbete i tillgänglighetsfrågan. Arbetet fortsätter nu med att skapa ett Åland för alla.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet vill framföra att landskapsregeringens näringslivsutvecklare är en stor resurs i arbetet med tillgänglighetsfrågor tack vare näringslivsutvecklarens engagemang och intresse för dessa frågor. Förbundet önskar betona att Visit Åland har ett stort ansvar i arbetet med turism för alla och borde prioritera dessa frågor. Visit Åland borde som turist- och medlemsorganisation aktivt arbeta för att marknadsföra och lyfta de turistiska besöksmålen, och som en naturlig del i detta även aktivt arbeta för turism för personer med

funktionsnedsättning. Förbundet utförde vid årsskiftet 2015/2016 sin del av det tillgänglighetsprojekt som finansierades via team Åland och nu återstår Visit Ålands del, innefattande att informera utåt om det som framkom gällande tillgänglighet vid de utförda inventeringarna. Föreläsningen 2017 hör inte till rapporteringen för åren 2013-2016.

7. Utveckling av befintliga stödformer

Landskapsregeringens övergripande målsättning för näringspolitiken är att bidra till att skapa förutsättningar för ett livskraftigt och lönsamt näringsliv som bidrar till den ekonomiska tillväxten och ger möjlighet till sysselsättning på hela Åland. Detta slås fast i det dokument som samlar landskapsregeringens principer för handläggning och beviljande av stöd till näringslivet.

Utgående från befintlig lagstiftning, EU:s regler för statsstöd, landskapets årliga budget samt av landskapsregeringen utfärdade principer beviljas stöd till näringslivet. Landskapsregeringens finansieringsformer utgörs av olika former av bidrag.

Tillgänglighet och användbarhet är indikatorer som regeringen vill ge ökat utrymme vid bedömningar av stöd från näringsavdelningen.

Åtgärd 14: Göra en översyn för vilka indikatorer som styr de stöd som näringsavdelningen beviljar. Tillgänglighet och användbarhet ska vara faktorer som premieras.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Näringsavdelningen/allmänna byrån

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov:

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Inom ramen för det operativa programmet för fiskerinäringen, som medfinansieras av Europeiska fiskerifonden, har stöd beviljats för att göra Ålands jakt- och fiskemuseum mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Projektet har behandlats av föreningen Leader Åland r.f:s kustaktionsgrupp. Överenskommelse upptogs i avtal om Grelsby kungsgård om att mangårdsbygganden skulle tillgängliggöras för personer med funktionsnedsättning. Landskapsregeringen bekostade ramp vid entrén och arrendatorn för handikappanpassning av toalett. Inom Leader, vilken finansieras med medel från Ålands landsbygdsutvecklingsprogram har tillgänglighet beaktats i projekt gällande en allmän handikappanpassad toalett i Kumlinge kulturcentrum samt av Ålands Krematorie- och minneslundsförening som byggt en trätrottoar till minneslunden i Prästö, vilken är lätt framkomlig med rullstol och rullator. Ett investeringsstöd har vidare beviljats en större ombyggnation till hotellrum där en del av rummen byggs med handikappanpassade toaletter.

En ny stödordning gällande transportlösningar i skärgården fastställdes år 2014. Stödet syftar till att främja transportlösningar som ingår i ett helhetskoncept som tillgängliggör skärgården och som kombineras med nyinvesteringar i logi med högklassig servicenivå. Stöd kan beviljas för nyinvesteringar i båtar som används som transportmedel inom en logiverksamhet belägen i den åländska skärgården, där investeringen görs parallellt eller senast inom två år från det att en nyinvestering i logi med högklassig servicenivå slutförts. Som särskilt villkor krävs att båten skall vara anpassad för personer med funktionsnedsättning och tillgänglig för alla. Inom

ramen för stödordningen har landskapsregeringen år 2014 beviljat en ansökan finansiering. Ett investeringsbidrag har också beviljats en logi och konferensanläggning där det särskilt anges att nyinvesteringen bl.a. syftar till att förbättra tillgängligheten.

Under år 2014 utarbetades landskapsregeringens slutliga förslag till strukturfondsprogram för perioden 2014-2020. Den 17 december 2014 godkände Europeiska kommissionen landskapsregeringens Operativ program för regionala utvecklingsfonden (Eruf) och europeiska socialfonden (ESF) 2014-2020. Under 2015 påbörjades implementeringen av landskapsregeringens strukturfondsprogram perioden 2014-2020. Den övergripande målsättningen för programmet är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten. Målet är att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle. Inom ramen för programmets tekniska stöd anges att utbildning skall erbjudas för den förvaltande myndigheten gällande gemenskapens horisontella mål och särskilt prioriterade områden är integrering av jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet, kunskap om antidiskriminering samt funktionsnedsättning och tillgänglighet. En första ansökningsomgång genomfördes 2015 och de första finansieringsbesluten fattades i slutet av året. Projekt som beviljas finansiering inom ramen för programmet innefattar inte finansieringen till fysiska investeringar som kan förbättra tillgängligheten utan syftar mera till att inkludera alla grupper i arbetslivet, t.ex. driver Emmaus ett projekt riktat mot långtidsarbetslösa personer med målsättningen att deltagarna ska få jobb eller utbildningsplats efter att ha deltagit i projektet och på så sätt minskas även risken för utanförskap. Projektet ska under en treårsperiod kunna ta emot ca 60 deltagare med olika bakgrund, ålder och vissa typer av funktionsnedsättning.

Under år 2015 har inom ramen för Kraftsamling för tillväxt och inflyttning (Team Åland) Ålands Handikappförbund beviljats medel för tillgänglighetsinventering inom besöksnäringen och Visit Åland reserverats medel för en målgruppsanalys samt marknadsföringsplan. Ålands Handikappförbund ingick avtal med Lilian Müller från Access Sweden om utförandet av inventeringar på 30 utvalda platser. Tillgänglighetsinventeringen skulle slutföras senast 31.1.2016.

Under år 2016 har investeringsstöd beviljats en stuganläggning för handikappanpassning av 8 stugor, vilket utgör ett led i deras strävan till att göra en större del av anläggningen anpassad. Ett investeringsstöd har vidare beviljats en turistanläggning i den åländska skärgården gällande bland annat brygganläggningen med syfte att öka tillgängligheten till turistanläggningen för personer med funktionsnedsättning.

Tjänstemän från allmänna byrån har under 2016 deltagit i flera föreläsningar om tillgänglighet samt i de tillfällen som hållits inom ramen för forum för hållbarhet för att tillgodogöra sig information och kunskap inom området. Detta är viktigt för att kunna diskutera vilka krav som kan eller bör ställas i samband med finansieringsärenden och hur dessa krav kan kontrolleras och följas upp. Tjänstemän från byrån, framförallt finansieringshandläggarna har också haft ett flertal diskussioner med Ålands handikappförbund inom området inför översynen av stödprinciperna. Stödprinciperna fastställs under 2017.

Jordbruksbyrån tillämpar kurslokaler som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar när byrån anordnar kurser.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet ser inte att redovisningen om det Team Åland finansierade projektet direkt hör hemma under åtgärden. Främst gäller aktiviteten att se över vilka principer som styr

beviljandet av bidrag. Förbundet uppskattar att landskapsregeringen velat diskutera stödprinciperna med förbundet och hoppas att förbundets önskemål om att det borde vara ett krav på tillgänglighet när näringsavdelningen beviljar stöd.

8. Utbildning av ledare i verksamheter riktade till unga

Landskapsregeringen har i sin ungdomspolitik lyft tre prioriterade områden; aktivt medborgarskap, hälsa och välbefinnande samt kultur och fritid. Ungdomspolitik är liksom funktionshinderspolitiken tvärssektoriell och spänner i sig över flera politikområden.

När det gäller ungdomsarbete är det en delad behörighet, där landskapsregeringen och kommunerna tillsammans verkar för att skapa förutsättningar för den verksamhet som bedrivs. Landskapet bistår respektive kommun med landskapsandelar inom kultur, idrott och ungdomsverksamhet. Möjligheten finns även för föreningar att söka stöd för verksamheter via landskapets fördelning av PAF-medel.

Landskapsregeringen vill öka kunskap om olika funktionsnedsättningar för ledare i verksamheter riktade till unga. Målsättningen är att ge ledare ökad kunskap och metoder för att skapa en bra fritidsverksamhet för alla ungdomar. Ambitionen är att nå en bred grupp av ledare i allt ifrån konst, musik, teater och andra kulturformer till idrott och brandkårsledare.

Åtgärd 15: Skapa ett nätverk bestående av representanter med förankring i idrott-, ungdom- och kulturverksamhet tillsammans med handikappförbundets olika medlemsföreningar.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/kulturbyrån

Andra berörda aktörer: Ålands idrott, Ålands handikappförbund

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning: Landskapslagen (1986:87) om ungdomsarbete, idrottslagen (1983:42) för landskapet Åland, landskapslagen (1983:39) om kulturell verksamhet, Ungdomspolitiskt program

Resultat vid programperiodens slut:

En inledande kontakt har tagits till Ålands handikappförbund gällande skapande av ett nätverk med olika aktörer inom ungdomsarbete. Nätverkets kompetens ska användas för att ta fram utbildningspaket för ledare i verksamheter riktade till ungdomar i syfte att öka kunskapen om funktionsnedsättningar. Handikappförbundets styrelse behandlade frågan i november 2014 och ställde sig positiva till samarbete. Även informella kontakter har tagits till andra aktörer.

Landskapsregeringen tillsatte våren 2016 en arbetsgrupp med uppdrag att utreda de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för ett *Ungdomens Hus* på Åland. Det är fråga om en form av samlokaliserad service till framför allt unga som varken har arbete eller studerar, och som därigenom riskerar marginalisering. Föreningen Ung resurs samt ett flertal myndigheter såsom AMS, FPA och Polisen med flera är involverade i detta arbete. Under planeringen av sådana utrymmen som krävs för denna verksamhet beslöt landskapsregering hyra det så kallade Nyan-huset i Dalbo. Verksamheten inleds i början av 2017. Under planeringen av och iordningställandet av utrymmena har ett flertal diskussioner kring tillgänglighet förts. Landskapsregeringen har överlåtit till föreningen Ung resurs att detaljplanera verksamheten så att personer med funktionsnedsättnings behov kan tillgodoses.

Ålands kulturdelegation har under år 2016 utarbetat en ny handlingsplan för år 2017 och har i samband med detta lyft tillgänglighetsperspektiv.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Efter kontakt till förbundet från landskapsregeringen inför planeringen av en utbildning för ledare i verksamheter riktade till unga, vilken skall ge ledarna kunskaper om olika funktionsnedsättningar, beslöt förbundets styrelse den 24 november 2014/§ 168 att ”Förbundet samarbetar med Ålands landskapsregering i utformandet av en utbildning för ledare vid verksamheter riktade till unga. Förbundet kan bistå med information och råd och delta i nätverksgrupper i samband med planeringen av utbildningen. Förbundet kan även bistå med information i samband med utbildningen i mån av möjlighet. Förbundets medlemsföreningar tillfrågas specifikt om deltagande i planeringsarbetet eller vid utförandet av utbildningen”.

Förbundet vill klargöra att förbundet inte har fått frågan om eller tagit ställning till något konkret gällande denna åtgärd och efter den initiala kontakten till förbundet har varken förbundet eller förbundets medlemsföreningar kontaktats i ärendet. Förbundet ser detta som en viktig del i att öka kunskapen om och förståelsen för personer med funktionsnedsättning och deltar gärna i allt arbete som berör förbundets målgrupp.

I redovisningen framgår att tillgänglighet har diskuterats under planeringen av och iordningsställandet av Ungdomens hus utrymmen. Förbundet undrar vem som diskuterat kring detta då förbundet inte har kontaktats. Har föreningen Ung resurs tillräcklig kunskap om tillgänglighet och personer med funktionsnedsättning för att kunna bedöma om verksamheten kan tillgodose allas behov? Ålands kulturdelegation har inte heller kontaktat förbundet i sitt arbete med handlingsplanen.

Åtgärd 16: I samverkan med nätverket ta fram ett utbildningspaket för ledare i verksamheter riktade till ungdomar i syfte att öka kunskapen om funktionsnedsättningar.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/kulturbyrån

Andra berörda aktörer: Ålands idrott, Ålands handikappförbund

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning: Landskapslagen (1986:87) om ungdomsarbete, idrottslagen (1983:42) för landskapet Åland, landskapslagen (1983:39) om kulturell verksamhet, Ungdomspolitiskt program

Resultat vid programperiodens slut:

Utbildningen *Jämställdhetseffekten* har erbjudits ledare i verksamhet för unga, idrottsledare och personal på fritidsgårdar. *Jämställdhetseffekten* är en metod som tagits fram för att hjälpa organisationer och företag att nå och inkludera målgrupper som de har svårt att nå. Unga med funktionsnedsättning är vanligen en sådan målgrupp. Utbildningen startade våren 2014 och pågick under år 2015.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet nämns som berörd aktör men förbundet har inte kontaktats gällande utbildningen. Borde inte förbundet, dess medlemsföreningar eller annan som besitter tillräcklig kunskap i dessa frågor ha deltagit i utbildningen?

9. Ökad tillgänglighet vid idrottsanläggningar

Landskapsregeringens idrottspolitik ska genomsyras av jämlikhet och jämställdhet. Tyngdpunkten i idrottspolitiken är att skapa goda förutsättningar för motion och idrott riktade till barn och ungdomar. Landskapsregering bistår respektive kommun med landskapsandelar för idrott. Vidare beviljas, på förslag av Ålands idrott, understöd och lån till idrottsanläggningar ur penningautomatmedel. Understöd kan uppgå till högst 25 % av godkända kostnader. Lån kan uppgå till högst 50 % av godkända kostnader.

Behovet av ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning vid de olika idrottsanläggningarna har lyfts av Ålands idrott. En idrottsanläggning bör vara tillgänglig och användbar för såväl utövare av idrott som av publik, oavsett funktionsnedsättning.

Landskapsregeringen kommer utgående från detta att prioritera understöd/lån för renoveringar eller ombyggnationer som ökar tillgängligheten och användbarheten. Det kommer att vara ett krav på kommuner och föreningar att visa hur en renovering eller ombyggnation ökar tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning för att beviljas understöd/lån från landskapsregeringen.

Åtgärd 17: Ansökningar för att öka tillgängligheten och användbarheten vid befintliga idrottsanläggningar kommer att prioriteras i samband med fördelning av penningautomatmedel.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/kulturbyrån, Ålands idrott

Andra berörda aktörer: Ägare av idrottsanläggningar

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning: Idrottslagen (1983:42) för landskapet Åland, landskapsförordningen (1999:3) om överföring av vissa förvaltningsuppgifter på Ålands idrottsförbund, plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Landskapsregeringens antagna riktlinjer för finansiering av renoveringar av ungdomslokaler och idrottsanläggningar betonar att utrymmena ska vara tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning. En stor del av landskapsregeringens ansvar för idrottsfrågor har under de senaste åren överförts till Ålands idrottsförbund r.f. (Ålands idrott). Mot denna bakgrund fastställde landskapsregeringen under år 2014 övergripande riktlinjer för finansieringen av idrotten på Åland. Enligt riktlinjerna ska samhällsfinansierad idrottsverksamhet bedrivas ansvarsfullt utifrån ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter. Ålands idrott har således uppmanats att vid sin fördelning av verksamhetsstöd för och anskaffningar till idrottsverksamhet beakta frågor om jämställdhet, hållbar utveckling, idrottens tillgänglighet för alla, även för personer med funktionsnedsättning, integration/inkludering och regional rättvisa. Idrottsföreningarna och – organisationerna ska på uppmaning av Ålands idrott eller landskapsregeringen i sin tur kunna redogöra för hur detta beaktas i verksamheten.

Landskapsregeringen har arbetat med ett idrottspolitiskt program under 2016. Programmet lägger stor vikt vid att alla ska ha möjlighet att utöva motion och idrott utifrån sina egna förutsättningar. Hållbarhet, jämställdhet, integration och tillgänglighet är därför viktiga faktorer i landskapsregeringens idrottspolitik. Beträffande tillgängligheten betonas såväl anläggningarnas anpassning till personer med funktionsnedsättning som information och bemötande. Programmet kommer att antas under 2017 och gäller fram till 2022.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är för förbundet oklart vilken rollfördelningen är mellan landskapsregeringen och Ålands idrott när det gäller beviljande av medel för detta ändamål. Även på denna aktivitet önskar förbundet lyfta vikten av att de personer som avgör dylika ärenden har tillräcklig kunskap om tillgänglighet.

Förbundet valde i september 2016 att spontant yttra sig gällande arbetet med det idrottspolitiska programmet. Anledningen var att förbundet inte har varit delaktiga i arbetet och önskade påminna om att förbundet och föreningarna gärna deltar och bidrar med sin samlade sakkunskap i frågor som berör målgruppen.

10. Tillgängligt kulturarv

Museibyrån har i uppdrag att genom olika former av verksamheter visa upp kulturarvet på Åland. Byrån servar runt 100 000 besökare om året. I uppdraget finns en utmaning där kulturarvet på Åland består av byggnader och miljöer som skapades i en tid då man inte tänkte på att de skulle vara tillgängliga för människor med funktionsnedsättning. En utredning över tillgängligheten i och omkring landskapets olika sevärdheter ska göras. Detta för att skapa ett underlag över vilka olika typer av åtgärder som kommer att krävas för att tillgängliggöra de olika delarna av kulturarvet på Åland. Underlaget ska också ge en översikt över eventuella kommande investeringsbehov.

Den nya basutställningen för Ålands Museum ger nya förutsättningar för en tillgänglig miljö. I arbetet med utställningen ska olika grupper med funktionsnedsättning medverka för att tillsammans med berörda parter hitta de bästa lösningarna för att så många som möjligt ska kunna tillgodogöra sig utställningen. Målsättningen att den nya basutställningen färdigställs hösten 2014.

Museibyråns nya webbplats kommer att använda den internationella standard som finns för webbplatser när det gäller tillgänglighet. Vidare kommer information om tillgängligheten vid de olika sevärdheter som museibyrån ansvarar för att finnas på webbplatsen.

Åtgärd 18: En utredning om tillgängligheten beträffande landskapets sevärdheter genomförs. Utgående från resultatet prioriteras några områden där arbetet med tillgänglighet fortsätter.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/Museibyrån

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Vid planering och projektering av aktiviteter och sevärdheter inom byråns verksamhetsområden har landskapets funktionshinderspolic och turiststrategi beaktats, bl.a. då det gäller tillgängligheten för alla oavsett besökarnas eventuella funktionsnedsättning. Byrån har låtit kartlägga behovet av åtgärder i fråga om tillgänglighetsaspekterna. Rapporteringen har tillställts fastighetsbyrån, som i samråd med museibyrån numera ansvarar för att landskapsregeringens föreslagna åtgärder förverkligas. Museibyrån har låtit inventera tillgängligheten vid Jan Karlsgården, Kronohäktet Vita Björn, Kastelholms slott och Lemböte kapell. Synpunkter om förutsättningarna för att skapa tillgängliga fysiska miljöer och ändamålsenlig information och skyltning vid nämnda turist- och besöksmål presenteras i en

rapport. Rapporten kommer att ligga till grund för vilka åtgärder som är genomförbara på kort och lång sikt. I Kastelholms slott har vissa trappor förnyats och i Porthuset har dörrautomatik installerats i husets allmänna toalettutrymmen.

Tillgänglighetsinventering har även genomförts av sevärdheten Eckerö Post & Tullhus 2015. Rapporten har tillsänts kulturbyrån och fastighetsverket. När toalett och badrum i byggnadens gästbostad renoverades våren 2016 blev utrymmet samtidigt anpassat för personer med funktionsnedsättning. Tillgänglighetskonsult Lilian Muller har kontaktats för att i samband med detta anpassa våtutrymmet så att det framöver svarar upp mot tillgänglighetskrav för handikapptoaletter. Utrymmet förstorades, dörröppningen breddades, toalettstol och handfat handikappanpassades och kakelpartierna bakom denna markerades med kontrasterande färg. Ombyggnaden gjordes i samarbete med fastighetsverket.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet uppskattar att man arbetar vidare med tillgängligheten och hoppas att det leder till fler konkreta åtgärder.

Åtgärd 19: Den nya basutställningen för Ålands Museum kommer att tillgängliggöras för olika grupper med funktionsnedsättning.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/Museibyran

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

I samband med den aktuella uppbyggnaden av en ny basutställning i Ålands museum har museibyran varit i kontakt med Ålands handikappförbund och stadsarkitektkontoret i syfte att museets utrymmen, bl.a. toalettutrymmen, ska vara tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning. I arbetet med renoveringen av museets publika utrymmen och vid utformandet av den nya utställningen har tillgänglighetsaspekten beaktats på flera plan. För att öka den fysiska tillgängligheten har särskild vikt lagts vid utformningen av utrymmets receptionsdisk, toaletter och garderob. I utställningen har dessa frågor styrts hur montrar utformats, höjdplacerats och belysts. Stor vikt har lagts vid tillgänglighetsfrågor även gällande texter och bilder, både språkmässigt och audiovisuellt. I juni 2015 hölls ett möte med olika representanter inom Ålands handikappförbunds medlemsföreningar för att redogöra för att rätt åtgärder vidtagits i färdigställandet av den nya basutställningen och publika utrymmen i museet. I arbetet med textskyltar har provutskriften testats av en person med synnedsättning. Genom särskild programvara har läsligheten även för färgblinda testats.

Ålands museums huvudbyggnad vid Storagatan 1 nyöppnades 11 augusti 2016 när de bägge basutställningarna vid Ålands kulturhistoriska museum och Ålands konstmuseum invigdes. De publika utrymmena har totalrenoverats och utställningarna har helt och hållet förnyats. Under hösten 2016 har såväl utrymmena som utställningarna testats av olika besökargrupper, och de tillgänglighetsanpassningar som utförts har testats i praktiken. Museets personal har träffat representanter från Ålands synskadade r.f. och Ålands hörsselförening r.f. för utvärderingar. Utrymmena har även utvärderats av en person med permobil. Utvärderingen fortsätter under januari/februari 2017.

Museets reception har utformats för att kunna ta emot alla besökare på lika villkor. Disken har olika höjder för betjäning. Receptionen är utrustad med hörslina. Disken är utformad så att den fungerar även för rullstolsburen personal. Film- och föreläsningssalen är utrustad med hörslina, och för föreläsare har salen försetts med både talarstol och talarbord. Föreläsaren kan välja att stå eller sitta, bordets höjd fungerar bra för rullstol, men sämre för permobil. Till entréns kaffehörna levererades först en disk som inte var tillgänglighetsanpassad. Disken har byggts om för att underlätta åtkomsten för barn, kortvuxna, och personer i rullstol/permobil. Museets handikapptolett har tyvärr redan uppvisat flera brister, trots att tillgänglighetsfrågorna lyftes i planering och projektering. Bristerna behöver åtgärdas och kommer att diskuteras med fastighetsverket. Till museibygnaden finns en rullstolsramp i anslutning till museets huvudentré. Rampen har en konstaterat felaktig lutning, den är för brant. Personalingången, och den ingång som används av besökare till kulturbyråns kontorsdel, saknar ramp. Besökare hänvisas till museets huvudentré de tider museet har öppet. Öppettiderna är inte desamma som kontorets öppettider, och t.ex. under måndagar, när museet är stängt, kan en person med rullstol eller rullator inte besöka kulturbyrån.

I utställningarna vid Ålands kulturhistoriska museum och Ålands konstmuseum har särskild vikt lagts vid ett lättläst språk. Valet att erbjuda tre språkversioner medförde tyvärr att en del besökare upplever de texter som är placerade inne i utställningarna som små och svåra att läsa. Till utställningarna har därför audioguiden köpts in, men under året 2016 hann talversionen inte färdigställas. I Ålands konstmuseum erbjuds tilläggsinformation via pekplattor. Tekniken möjliggör en talversion. Pekplattorna är placerad på olika höjder. I Ålands kulturhistoriska museum är utställningsmiljön mörk, av hänsyn till museiföremålets bästa. En del besökare upplever att utrymmet är för mörkt. En utvärdering och eventuell justering görs under våren 2017. Möjligheten att erbjuda särskilda guidningar i full belysning finns, konceptet testades med gruppen från Ålands synskadeförening r.f.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är glädjande att museibyrån fokuserar på tillgängligheten och fint att museibyrån har tagit hjälp av personer som har egen erfarenhet av funktionsnedsättningar för att hitta god praktiska lösningar vid Ålands museum.

Åtgärd 20: Ålands museums webbplats ska göras i ett tillgängligt format i enlighet med internationella riktlinjer.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/Museibyran

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Planeringen av Ålands museums webbplats utvecklas i takt med landskapsförvaltningens övergripande intentioner och tillgänglighetsaspekter i fråga om informations- och kommunikationsteknik (IKT). Med anledning av den omorganisation på utbildnings- och kulturavdelningen som ägde kraft från 1.1.2016 har inga tillgänglighetsåtgärder vidtagits på den gamla hemsidan. Upphandling av förnyelse av hemsidan gjordes i december 2015, arbetet med den startade i januari 2016.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet saknar information om vad arbetet med den nya hemsidan har lett till fram till åtgärdsprogrammets slutdatum 31.12.2016.

Åtgärd 21: Information om tillgängligheten vid landskapets sevärdheter ska finnas sammanställd på webbplatsen.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/Museibyran, Byggnadsbyran

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Kompletterande informationen om sevärdheternas tillgänglighet görs i samband med att hemsidan förnyas.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet anser att den information som finns kunde läggas in redan på den befintliga hemsidan istället för att invänta den nya hemsidan.

11. Ökad fysisk tillgänglighet inom skolorna i landskapet

Vid en inventering som Handikapprådet och Ålands handikappförbund genomförde år 2010 framkom att den fysiska tillgängligheten i skolorna på Åland skiljer sig åt. I dialog med skolledning framkom ett behov av information där det tydligt framgår vilket ansvar respektive skola och huvudman har beträffande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Landskapsregeringen ser det som en del i tillsynsarbetet att informera om gällande lagar och förordningar beträffande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och kommer under programperioden att sammanställa lämplig information till skolorna i landskapet. När det gäller tillsynen i grundskolan ansvarar respektive kommuns byggnadsinspektion för detta.

Stadsarkitektkontoret i Mariehamn genomförde 2005 en kartläggning, God tillgänglig miljö i Mariehamn, där även några skolor medverkade. Denna kartläggning är ett exempel på hur en systematisk genomgång av skolmiljön kan göras och där olika typer av hinder identifieras och en plan tas fram på hur dessa kan undanröjas. Byggnadsbyran vid landskapsregeringen kommer att låta genomföra en liknande kartläggning av i första hand de skolor där landskapsregeringen är huvudman.

Åtgärd 22: Sammanställa lämplig information som tydliggör kommunens ansvar beträffande fysisk tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i skolmiljö.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyran, Byggnadsbyran/Fastighetsverket

Andra berörda aktörer: Landskapets skolor på gymnasial nivå, Högskolan på Åland, Ålands sjösäkerhetscentrum, kommunernas byggnadsinspektioner

Finansieringsbehov: Ryms inom befintligt anslag

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, landskapslag (1995:80) om Ålands musikinstitut, landskapslag (1999:53) om Ålands folkhögskola, landskapslag (2002:81) om Högskolan på Åland, landskapslag (2003:17) om Ålands sjösäkerhetscentrum, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland, plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Vidtagna åtgärder har inte inrapporterats.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet tolkar frånvaron av rapportering på åtgärden som att åtgärder inte har vidtagits och vill därmed framföra att förbundet anser att möjligheterna för barn och unga med funktionsnedsättnings delaktighet i samhället borde vara ett prioriterat område.

12. Fortbildning och kompetensutveckling

Landskapsregeringen handhar den allmänna tillsynen och utvecklingen av grundskolan. För utbildning efter grundskolan har landskapsregeringen därutöver ett allmänt ledningsuppdrag. Detta innebär att landskapsregeringen tillser att utvecklingen inom utbildningens ansvarsområde motsvarar samhällets behov av kompetens och kunnande. Landskapsregeringen strävar efter att höja beredskapen i undervisningen för att möta elever och studerande i behov av särskilt stöd.

Öppna högskolan på Åland arrangerar fortbildning i samråd med utbildningsbyrån. Under läsåret 2014-2015 föreslog fortbildningsrådet vid Öppna högskolan det övergripande temat elevvård, vilket kort kan sammanfattas som de insatser som skolan gör för att förebygga/åtgärda att elever får svårigheter/problem i skolan.

Utbildningsbyrån har vidare konstaterat ett ökat behov av specialpedagogisk kunskap på alla stadier och ska i samråd med Högskolan på Åland säkerställa att specialpedagogisk utbildning ordnas.

Åtgärd 23: Öppna högskolan arrangerar fortbildningsinsatser för läsåret 2014-2015 utgående från temat elevvård.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Kommuner, Ålands gymnasium, Högskolan på Åland

Finansieringsbehov: Åtgärden kräver tilläggsanslag inom landskapsregeringens budget

Lagstiftning: Landskapslag (2002:81) om Högskolan på Åland, landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Tillsammans med fortbildningsråd inom Öppna högskolan har utbildningsbyrån planerat insatser för att höja lärarnas och den övriga personalens kompetens inom temat elevvård. Kurser har hållits om bl.a. autism och asperger samt barn och stress. Inför augusti 2014 planerades en temadag om elevvård vilken berörde samtliga lärare och övrig berörd personal inom grundskolan och landskapets skolor. Fortbildningstillfällen för grundskolans ledning och lärare arrangerades under läsåret 2015 -2016 i det reformerade arbetssättet som den reviderade läroplanen för stöd för lärande medför. Utbildningsbyrån arrangerade hösten 2015 ett informationstillfälle i samarbete med socialvårdsbyrån kring ny landskapsförordning (2015:28) om bland annat skol- och studerandehälsovård med tyngdpunkt på tema som skollidningens ansvar, en sund och trygg skola och studiemiljö och barnskyddslagen med

fokus på anmälningsplikten. Fortbildningsinsatser gjordes 2016 gällande implementering av Stöd för lärande och skolgång, en revidering av läroplanen som implementeras i skolornas verksamhet under läsåret 2016-2017.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är fint att se att denna viktiga åtgärd har förverkligats.

Åtgärd 24: Högskolan på Åland kommer att erbjuda specialpedagogisk utbildning med start under programperioden.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Kommuner, Ålands gymnasium, Högskolan på

Åland **Finansieringsbehov:** Åtgärden kräver tilläggsanslag inom landskapsregeringens budget

Lagstiftning: Landskapslag (2002:81) om Högskolan på Åland, landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Grundstudier i specialpedagogik har inletts i Öppna högskolans regi. Ämnesstudier i specialpedagogik för lärare inom skola och barnomsorg har inletts i Öppna högskolans regi hösten 2015. Hösten 2016 slutförde totalt 19 studerande sina specialpedagogiska studier, nio grundskolelärare till speciallärare och åtta barnträdgårdslärare till specialbarnträdgårdslärare.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är fint att se att denna viktiga åtgärd har förverkligats.

13. Revidering av styrdokument i grundskola och gymnasialstadiet

I regeringsprogrammet 2011-2015 fastslogs att en god, likvärdig utbildning är en av grundstenarna i välfärdssamhället. Utbildningen ger barn och ungdomar de kunskaper och färdigheter de behöver för ett självständigt liv. En av de åtgärder som lyftes i regeringsprogrammet är att resurser för specialundervisningen samordnas och förbättras inom grundskolan. För att möjliggöra detta har en revidering av styrdokument påbörjats. Revideringen av läroplan för specialundervisningen i grundskolan ska slutföras. I dialog med kommunerna har det framkommit att även grundskolelagen till vissa delar behöver revideras. Arbetet inleds med att utbildningsbyrån, i samråd med kommunerna, tar fram ett lagberednings-PM.

Inom gymnasialstadiet utbildningen samordnas och stärks stödet till studerande genom insatser inom styrdokument, antagningssystem och utbildningsutbud. Läroplansgrunderna för specialundervisningen ses över i förhållande till gällande lagstiftning och pågående revidering av grundskolans läroplan för specialundervisning.

Åtgärd 25: Revidering av grundskolans läroplan och gymnasialstadiets läroplansgrunder slutförs under 2013. Stöd för lärande är ett prioriterat område.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Den kommunala grundskolan, Ålands gymnasium

Finansieringsbehov: Inom ramen för befintlig budget

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Utbildningsbyrån har utarbetat reviderade anvisningar i grundskolans läroplan, Stöd för lärande. Anvisningarna ersätter de tidigare avsnitten Stödundervisning och specialundervisning samt Elevhandledning och elevvård i landskapet Ålands läroplan för grundskolan. De nya läroplansanvisningarna för stöd och lärande antogs under våren 2015 och har tagits i bruk i grundskolan under läsåret 2016-2017. Landskapsregeringen antog reviderade läroplansgrunder för specialundervisningen inom den allmänbildande utbildningen och den yrkesinriktade utbildningen i samband med läroplansgrundrevideringen 2016. De nya anvisningarna trädde ikraft inför läsåret 2016-2017.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet har inte tillräcklig information eller möjlighet att införskaffa information, på grund av kort remisstid, om vad de nya anvisningarna innebär i praktiken för att tillfredsställa kunna uttala sig gällande aktiviteten.

Åtgärd 26: I samband med en översyn av grundskolelagen tydliggörs rätten till stödåtgärder för elever i behov av särskilt stöd.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Den kommunala grundskolan, Ålands gymnasium

Finansieringsbehov: Inom ramen för befintlig budget

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Arbetet med att revidera grundskolelagen pågår.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet hoppas att det fortsättningsvis är en prioriterad åtgärd att tydliggöra rätten till stödåtgärder för elever i behov av särskilt stöd när den nya grundskolelagen ska revideras.

Åtgärd 27: Ålands gymnasium formulerar en långsiktigt hållbar handlingsplan för hur skolan ska utveckla sin verksamhet för att underlätta för studerande med behov av särskilt stöd att uppnå målen med utbildningen.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Den kommunala grundskolan, Ålands gymnasium

Finansieringsbehov: Inom ramen för befintlig budget

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Ålands gymnasium har genom organisatoriska åtgärder strävat efter att utveckla skolornas undervisning och verksamhet i syfte att underlätta möjligheterna för studerande med behov av särskilt stöd att nå läroplansenliga mål i utbildningen. I syfte att underlätta möjligheterna för studerande med behov av särskilt stöd att nå läroplansenliga mål i utbildningen på gymnasienivån har landskapsregeringen förtydligat anvisningarna om skolornas utbildningsutbud och tillgång till studieplatser, antagningssystem, stödstrukturer och informationsöverföring avseende elevers övergång från grundskolan till studier på gymnasienivån. Utbildningsbyrån lät under år 2015 göra en kartläggning av stödfunktionerna kring de elever och studerande som har behov av stöd för sin hälsa och sin inläring. Det huvudsakliga målet med kartläggningen var att ta reda på hur samarbete och samordning kan utvecklas utgående från befintliga resurser i samhället. Under kartläggningen har utvecklingsområden identifierats som delvis åtgärdats.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet anser det vara angeläget att uppgöra en handlingsplan och att utveckla antagningskriterierna som ett led i att garantera att alla elever får bästa möjliga skolgång. Förbundet lämnade i juni 2015 in en skrivelse till landskapsregeringen angående gymnasieutbildning för studerande med särskilda behov och förbundet hänvisar till förbundets skrivelse för närmare synpunkter. Skrivelsen framgår i sin helhet i slutredovisningens bilaga 2.

Åtgärd 28: Utveckla antagningsgrunderna till gymnasieutbildning i syfte att öka studerandes tillträde till studieplatser utöver särskilt anpassade program.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Den kommunala grundskolan, Ålands gymnasium

Finansieringsbehov: Inom ramen för befintlig budget

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Landskapsregeringen antog under år 2015 reviderade och förtydligade anvisningar för antagning av studerande i behov av särskilt stöd i syfte att öka tillgången till utbildningsutbud och studieplatser på gymnasienivå. Under 2016 utarbetades ett förändrat antagningssystem inför den samåländska antagningen 2017. Studieplatserna indelades i en betygskvot och en individuell kvot. Landskapsregeringen beslöt under 2016 att Ålands gymnasium ska starta hemarbets- och rengöringsservice som ett nytt kompetensområde inom den yrkesinriktade specialundervisningen.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet anser det vara angeläget att uppgöra en handlingsplan och att utveckla antagningskriterierna som ett led i att garantera att alla elever får bästa möjliga skolgång. Förbundet lämnade i juni 2015 in en skrivelse till landskapsregeringen angående gymnasieutbildning för studerande med särskilda behov och förbundet hänvisar till förbundets skrivelse för närmare synpunkter. Skrivelsen framgår i sin helhet i slutredovisningens bilaga 2.

Åtgärd 29: Övergången från grundskola till gymnasialstadiet för de elever som erhållit särskilt stöd ses över så att goda, säkra och etiska rutiner för informationsöverföring kan utvecklas.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Den kommunala grundskolan, Ålands gymnasium

Finansieringsbehov: Inom ramen för befintlig budget

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Resultat vid programperiodens slut:

Övergången från grundskola till gymnasialstadiet för de elever som erhållit särskilt stöd utreddes under år 2015 i en arbetsgrupp. Arbetsgruppen avlämnade en rapport med förslag till olika insatser som kunde underlätta övergången och informationsöverföringen från grundskola till skolor som bedriver utbildning på gymnasienivå. Landskapsregeringen vidtar åtgärder utifrån förslagen i rapporten.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet anser det vara angeläget att uppgöra en handlingsplan och att utveckla antagningskriterierna som ett led i att garantera att alla elever får bästa möjliga skolgång. Förbundet lämnade i juni 2015 in en skrivelse till landskapsregeringen angående gymnasieutbildning för studerande med särskilda behov och förbundet hänvisar till förbundets skrivelse för närmare synpunkter. Skrivelsen framgår i sin helhet i slutredovisningens bilaga 2.

14. Utvärdering av övergång mellan grundskola och gymnasialstadiet

Utbildningsbyrån har konstaterat att det föreligger ett behov av en översyn av övergången mellan grundskolan och gymnasialstadiet för elever med utvecklingsstörning. Detta för att identifiera problemområden och möjliggöra förbättringar av nuvarande system. En del i detta arbete är ett utvecklat samarbete mellan Ålands gymnasium, Ålands omsorgsförbund och grundskolans träningsundervisning i syfte att nyttja den samlade kompetensen och de erfarenheter som finns av att undervisa och utveckla boendeträningen för elever med utvecklingsstörning.

I arbetet med att säkerställa ett tillräckligt antal studieplatser och alternativ för studerande i behov av särskilt stöd är utveckling av system och metoder en viktig del. Metoder och modeller som studerats hos motsvarande utbildningsanordnare anpassas till åländska förhållanden och förutsättningar.

Åtgärd 30: Övergången för elever med utvecklingsstörning från grundskola till gymnasiet utvärderas. Utvärderingen påbörjas 2013.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Ålands gymnasium, Förbundsstyrelsen för södra Ålands högstadiedistrikt, Ålands omsorgsförbund, LR; Social- och miljöavdelningen

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland, landskapslagen (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger för utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

En arbetsgrupp har erhållit i uppgift att utvärdera elevernas övergång från grundskolans träningsundervisning till gymnasiets motsvarande undervisning (yrkesträningsundervisning). Undervisningsformer för elever med grav utvecklingsstörning och fördelningen av olika parter och myndigheters ansvar och roll för undervisningen har varit i fokus för uppföljningen. Syftet är att landskapsregeringen ska fastställa riktlinjer för hur undervisningen i fråga ska utvecklas framöver. Arbetsgruppen har inlämnat sin rapport med förslag till åtgärder. Rapporten har sänts ut på remiss till berörda intresseorganisationer och myndigheter.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet har tillsammans med föreningen DUV- De Utvecklingsstördas Väl på Åland r.f. i januari 2017 yttrat sig om rapporten Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning och hänvisar till yttrandet för med detaljerade synpunkter. Yttrandet framgår i sin helhet i slutredovisningens bilaga 2.

Åtgärd 31: Ökad tillgång till studieplatser genom utbildningsalternativ för elever med grav utvecklingsstörning.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Ålands gymnasium, Förbundsstyrelsen för södra Ålands högstadiedistrikt, Ålands omsorgsförbund, LR; Social- och miljöavdelningen

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland, landskapslagen (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger för utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

En arbetsgrupp har erhållit i uppgift att utvärdera elevernas övergång från grundskolans träningsundervisning till gymnasiets motsvarande undervisning (yrkesträningsundervisning). Undervisningsformer för elever med grav utvecklingsstörning och fördelningen av olika parter och myndigheters ansvar och roll för undervisningen har varit i fokus för uppföljningen. Syftet är att landskapsregeringen ska fastställa riktlinjer för hur undervisningen i fråga ska utvecklas framöver. Arbetsgruppen har inlämnat sin rapport med förslag till åtgärder. Rapporten har sänts ut på remiss till berörda intresseorganisationer och myndigheter.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet har tillsammans med föreningen DUV- De Utvecklingsstördas Väl på Åland r.f. i januari 2017 yttrat sig om rapporten Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning och hänvisar till yttrandet för med detaljerade synpunkter. Yttrandet framgår i sin helhet i slutredovisningens bilaga 2.

Åtgärd 32: Ålands gymnasium och Ålands omsorgsförbund samverkar så att boendeträningen för studerande med utvecklingsstörning och andra funktionsnedsättningar utvecklas.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*

Ansvarig: Utbildnings- och kulturavdelningen/utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Ålands gymnasium, Förbundsstyrelsen för södra Ålands högstadiedistrikt, Ålands omsorgsförbund, LR; Social- och miljöavdelningen

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland, landskapslagen (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger för utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

En arbetsgrupp har erhållit i uppgift att utvärdera elevernas övergång från grundskolans träningsundervisning till gymnasiets motsvarande undervisning (yrkesträningsundervisning). Undervisningsformer för elever med grav utvecklingsstörning och fördelningen av olika parter och myndigheters ansvar och roll för undervisningen har varit i fokus för uppföljningen. Syftet är att landskapsregeringen ska fastställa riktlinjer för hur undervisningen i fråga ska utvecklas framöver. Arbetsgruppen har inlämnat sin rapport med förslag till åtgärder. Rapporten har sänts ut på remiss till berörda intresseorganisationer och myndigheter.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet har tillsammans med föreningen DUV- De Utvecklingsstördas Väl på Åland r.f. i januari 2017 yttrat sig om rapporten Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning och hänvisar till yttrandet för med detaljerade synpunkter. Yttrandet framgår i sin helhet i slutredovisningens bilaga 2.

15. Förbättra lagstiftningen på området handikappservice och specialomsorg för personer med utvecklingsstörning

Personer som lever med någon form av funktionsnedsättning har i enlighet med bland annat handikappservicelagen och specialomsorgslagen rätt till olika former av tjänster för att kunna leva självständigt och delta i samhället med lika valmöjligheter som andra personer. Tjänsterna tillhandahålls av bland annat hemkommunen, Ålands Omsorgsförbund eller av en privat socialserviceproducent.

Socialvårdsbyrån vid Ålands landskapsregering ansvarar för att uppdatera och förbättra lagstiftningen på området handikappservice och specialomsorger för personer med utvecklingsstörning. Lagstiftningsbehörigheten på det sociala området är delad mellan riket och landskapet. Det innebär att landskapsregeringen i stor utsträckning använder sig av blankettlagstiftning på området socialservice i och med att socialförsäkringsrätt är riksbehörighet. På rikssidan pågår en omfattande reform av socialvårdslagstiftningen. En sammanslagning av handikappservicelagen och specialomsorgslagen planeras och blir en del i reformen av sociallagstiftningen. I samband med reformen av socialvårdslagstiftningen bereds även lagstiftning om stärkandet av självbestämmanderätten för klienter inom socialvården och patienter inom hälso- och sjukvården. Åland har till vissa delar lagstiftningsbehörighet på området och kommer att vidta eventuella lagstiftningsåtgärder.

Inom ramen för samhällsservicereformen har arbetsgruppen för samordning av social service (Susannegruppen) tagit fram ett förslag för organiseringen av social service i landskapet. Arbetsgruppen föreslog att en ny myndighet skapas som kallas *Kommunernas socialtjänst* och som har till uppgift att sköta all socialvård i landskapet förutom barn- och äldreomsorgen.

Åtgärd 33: Följa med reformen av socialvårdslagstiftningen på rikssidan och eventuellt sammanlå handikappservicelag och lag om specialomsorger av utvecklingsstörda.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Rätt att leva självständigt och att delta i samhället*
Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/socialvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: Kommunerna, Ålands omsorgsförbund k.f., ÅHS, LR; hälso- och sjukvårdsbyrån, näringsavdelningen

Finansieringsbehov: Utredning om ekonomiska konsekvenser av ev. lagstiftningsåtgärder utreds i samband med lagberedningen

Lagstiftning: Landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård, landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, landskapslag ((1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger av utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

Socialvårdsbyrån har följt med reformen av socialvårdslagstiftningen på rikssidan. Ny socialvårdslag trädde i kraft i riket den 1.4.2015. Socialvårdsbyrån har under år 2015 inlett arbetet med ny socialvårdslagstiftning och annan lagstiftning som sammanhänger med den.

Socialvårdsbyrån har fortgående följt med rikets reform av handikappservicelagen och specialomsorgslagen och har på olika sätt informerat berörda om förestående lagändringar. Socialvårdsbyrån höll under år 2014 informationstillfällen om reformen för Handikapprådet för landskapet Åland, kommunerna, Ålands omsorgsförbund k.f. och Ålands handikappförbunds medlemsföreningar. Preliminär tidtabell för rikets nya funktionshinderslag är 2018-2019. Socialvårdsbyrån följer fortsättningsvis med reformen. Motsvarande lagstiftningsändringar planeras på Åland.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet önskar att landskapsregeringen så fort som möjligt tar fram en ny lagstiftning på de områden där lagstiftningen i nuläget är föråldrad. Förbundet har vid ett flertal tillfällen under 2015 och 2016 genom diskussion med berörda tjänstemän, ministrar och genom insändare i tidningarna lyft behovet av aktuell lagstiftning och en samordning av den kommunala socialvården. Landskapsregeringen behöver klargöra vad landskapsregeringen vill med lagstiftningen, endera att anta rikets eller att utforma en egen lagstiftning och påskynda arbetet med detta. Det är oacceptabelt att den åländska befolkningen ska leva under sämre villkor än på fastlandet. Förbundet önskar en ny myndighet som handhar socialvården, hela socialvården, gemensamt för Åland så fort som möjligt och att den nya myndigheten har aktuell lagstiftning att följa.

Åtgärd 34: Följa med reformen om stärkandet av självbestämmanderätten för klienter inom socialvården och hälso-och sjukvården för eventuella lagstiftningsåtgärder.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Rätt att leva självständigt och att delta i samhället*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/socialvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: Kommunerna, Ålands omsorgsförbund k.f., ÅHS, LR; hälso- och sjukvårdsbyrån, näringsavdelningen

Finansieringsbehov: Utredning om ekonomiska konsekvenser av ev. lagstiftningsåtgärder utreds i samband med lagberedningen

Lagstiftning: Landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård, landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, landskapslag ((1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger av utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

Ett lagförslag om stärkt självbestämmanderätt för social- och hälsovårdens klienter och patienter och om villkor för begränsningsåtgärder lämnades till riksdagen under år 2014.

Lagförslaget behandlades inte klart av riksdagen före utgången av valperioden. Socialvårdsbyrån förberedde ett eventuellt ikraftträdande av lag om patienters och klienters självbestämmande.

För att kunna ratificera FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning infördes bestämmelser om självbestämmanderätten i specialomsorgslagen genom lag (FFS 381/2016) om ändring av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda vilken trädde i kraft i landskapet Åland den 10 juni 2016. I december 2016 höll landskapsregeringen utbildning med anledning av ändringarna i specialomsorgslagen. Bestämmelserna är av tillfällig natur och ska överföras till allmän lag, lag om självbestämmanderätt. Social- och hälsovårdsministeriet har fortsatt beredningen av lagstiftning om självbestämmanderätt under hösten 2016. Socialvårdsbyrån fortsätter bevaka lagberedningsarbetet i riket.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet önskar att landskapsregeringen så fort som möjligt tar fram en ny lagstiftning på de områden där lagstiftningen i nuläget är föråldrad. Förbundet har vid ett flertal tillfällen under 2015 och 2016 genom diskussion med berörda tjänstemän, ministrar och genom insändare i tidningarna lyft behovet av aktuell lagstiftning och en samordning av den kommunala socialvården. Landskapsregeringen behöver klargöra vad landskapsregeringen vill med lagstiftningen, endera att anta rikets eller att utforma en egen lagstiftning och påskynda arbetet med detta. Det är oacceptabelt att den åländska befolkningen ska leva under sämre villkor än på fastlandet. Förbundet önskar en ny myndighet som handhar socialvården, hela socialvården, gemensamt för Åland så fort som möjligt och att den nya myndigheten har aktuell lagstiftning att följa.

Åtgärd 35: Följa det fortsatta arbetet med den modell för samordning av social service som presenterats inom ramen för samhällsservicereformen.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Rätt att leva självständigt och att delta i samhället*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/socialvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: Kommunerna, Ålands omsorgsförbund k.f., ÅHS, LR; hälso- och sjukvårdsbyrån, näringsavdelningen

Finansieringsbehov: Utredning om ekonomiska konsekvenser av ev. lagstiftningsåtgärder utreds i samband med lagberedningen

Lagstiftning: Landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård, landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, landskapslag ((1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger av utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

I oktober 2013 tillsattes en lagberedningsgrupp för arbetet med samordningen av den åländska socialvården. Under år 2014 pågick lagberedningsarbete gällande samordningen av den åländska socialvården. Landskapsregeringen tog fram en finansieringsmodell och en plan för förverkligandet av en samordnad social service på Åland i en gemensam myndighet, kommunernas socialtjänst. Samordningen omfattar all socialservice förutom barnomsorg och äldreomsorg. Lagen trädde i kraft i början av år 2016.

Landskapsregeringen ska bistå kommunerna vid planeringen och förverkligandet av samarbetet enligt denna lag. Under år 2016 klarlade landskapsregeringen utgående från

landskapslagen om kommunalt samordnad socialtjänst (KST-lagen) och dess förarbeten hur ansvarsfördelningen mellan den enskilda kommunen och det för kommunerna gemensamma KST-området ser ut, *Klarläggande av gränsdragningar KST – primärkommun utgående från landskapslag (2016:2) om kommunalt samordnad socialtjänst.*

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet önskar att landskapsregeringen så fort som möjligt tar fram en ny lagstiftning på de områden där lagstiftningen i nuläget är föråldrad. Förbundet har vid ett flertal tillfällen under 2015 och 2016 genom diskussion med berörda tjänstemän, ministrar och genom insändare i tidningarna lyft behovet av aktuell lagstiftning och en samordning av den kommunala socialvården. Landskapsregeringen behöver klargöra vad landskapsregeringen vill med lagstiftningen, endera att anta rikets eller att utforma en egen lagstiftning och påskynda arbetet med detta. Det är oacceptabelt att den åländska befolkningen ska leva under sämre villkor än på fastlandet. Förbundet önskar en ny myndighet som handhar socialvården, hela socialvården, gemensamt för Åland så fort som möjligt och att den nya myndigheten har aktuell lagstiftning att följa.

16. Förbättra tillsynen över handikappservice

Socialvårdsbyrån vid Ålands landskapsregering har ansvarat för tillsynen av den handikappservice som produceras av de åländska kommunerna, Ålands omsorgsförbund och åländska privata socialserviceproducenter. Ansvar för tillsyn och för beviljande av tillstånd kommer att överföras från landskapsregeringen till Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHHM. Detta för att stärka och utveckla tillsynen över den privata och offentliga socialvården och göra tillsynen mer oberoende.

Till dess att tillsynen överförs till ÅMHHM har tillsynsansvaret vilat på landskapsregeringen. Sedan år 2009 har det funnits en tillsynsplan för socialvårdsbyrån där olika metoder och arbetsverktyg för tillsyn beskrivs. Tillsynsplanen har uppdaterats årligen.

Åtgärd 36: Förverkliga överföringen av tillsynsansvaret från socialvårdsbyrån till ÅMHHM i enlighet med skrivning i budget 2013.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Rätt att leva självständigt och att delta i samhället*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/socialvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHHM) fr.o.m. år 2014

Finansieringsbehov: Utredning om ekonomiska konsekvenser av ev. lagstiftningsåtgärder utreds i samband med lagberedningen

Lagstiftning: Landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård, landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, landskapslag ((1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger av utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

Tillsynsansvaret för socialvården och den offentliga hälso- och sjukvården överfördes från landskapsregeringen till Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet 1.1.2014.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet undrar om resurserna för tillsyn inom ÅMHHM är tillräckliga? En av två tjänster som socialinspektör har varit obesatt och förbundet ställer sig frågande till om detta är en hållbar lösning.

Åtgärd 37: Utöva tillsyn i enlighet med gällande tillsynsplan.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Rätt att leva självständigt och att delta i samhället*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/socialvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) fr.o.m. år 2014

Finansieringsbehov: Utredning om ekonomiska konsekvenser av ev. lagstiftningsåtgärder utreds i samband med lagberedningen

Lagstiftning: Landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård, landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, landskapslag ((1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger av utvecklingsstörda

Resultat vid programperiodens slut:

Under år 2012 genomförde socialvårdsbyrån tillsyn beträffande handikappservicen och handikappserviceplaner. Under år 2013 påbörjades tillsyn gällande Ålands omsorgsförbunds klientavgiftssystem. Tillsynen överfördes till ÅMHM den 1.1.2014 för fortsatt beredning. Tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet genomförde ytterligare under år 2014 tillsyn av bland annat de åländska kommunernas ordnande av personlig assistansservice enligt 8 d § handikappservicelagen.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet undrar om resurserna för tillsyn inom ÅMHM är tillräckliga? En av två tjänster som socialinspektör har varit obesatt och förbundet ställer sig frågande till om detta är en hållbar lösning.

17. Uppdatera guide för barn i behov av särskilt stöd

I samband med projektet *BUSS* som dåvarande landskapsstyrelsens undervisnings- och kulturavdelningen tillsammans med social- och miljöavdelningen genomförde år 1998-2001 sammanställde Ålands handikappförbund och landskapsregeringen en guide över olika samhällstöd. Guiden fungerade som en enkel uppslagsbok om den service som finns för barn och ungdomar som av olika anledningar har behov av särskilt stöd av samhället. Syftet att ge en praktisk översikt över de tjänster och förmåner som finns att tillgå. Guiden har varit ett uppskattat verktyg men är i behov av en uppdatering.

Åtgärd 38: En reviderad version av guide för barn i behov av särskilt stöd arbetas fram i samarbete med Ålands handikappförbund.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 24 *Utbildning*, artikel 25 *Hälsa*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/socialvårdsbyrån, Ålands handikappförbund

Andra berörda aktörer: Övriga myndigheter och aktörer kopplade till olika stödfunktioner

Finansieringsbehov: Särskild budgetering

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Arbetet med att revidera guide för barn i behov av särskilt stöd har inte inletts. Kartläggning *Föräldrastöd på Åland* har utarbetats. I kartläggningen finns information om olika samhällsstöd och stöd och hjälp genom barnets alla åldrar. En aktivitet som ger föräldrar

kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva samt sociala utveckling och/eller stärker föräldrars sociala nätverk.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Eftersom Ålands handikappförbund tillsammans med socialvårdsbyrån nämns som ansvarig för åtgärden önskar förbundet klargöra att förbundet ställt sig positiva till att delta i ett samarbete kring framtagande av en uppdaterad guide, men att arbetet inte har kommit igång på grund av landskapsregeringen inte har initierat detta. Överenskommelsen var att landskapsregeringen tar kontakt med förbundet när det är aktuellt att påbörja arbetet men att förbundet inte kontaktats ännu. Förbundet undrar vad kartläggningen Föräldrastöd på Åland innebär? Förbundet har ingen kännedom om kartläggningen och har inte blivit ombudade att delta på något sätt i arbetet.

18. Funktionshindersperspektiv i folkhälsorapporten

Fram till år 2012 hade tre folkhälsorapporter publicerats på Åland om den åländska folkhälsan. Landskapsregeringens hälso- och sjukvårdsbyrån ansvarar för folkhälsorapporten och ska ge ut ny rapport.

Insamling av statistik är en del i arbetet med att öka kunskapen, identifiera och undanröja de hinder som personer med funktionsnedsättning ställs inför. Samtidigt lyfter FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning vikten av att respektera internationellt godtagna normer för skydd av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt de etiska principerna för insamling och användning av statistik.

I *Hälsopolitiskt program för Åland 2010-2020* lyfts, förutom folkhälsorapporterna, även Åländsk utredningsserie och Institutets för hälsa och välfärds (THL) artiklar och rapporter med folkhälsoanknytning som exempel på annan statistik som visar hälsoläget på Åland. Vidare ger ÅSUB årligen ut *Statistisk årsbok för Åland* som innehåller folkhälsorelaterad information. Nordisk Medicinalstatistisk Kommitténs (NOMESKO) publikationer om hälsostatistik i de nordiska länderna möjliggör även en jämförelse av hälsoläget mellan de nordiska länderna.

Ambitionen är att synliggöra och beskriva funktionsnedsättning, habilitering och rehabilitering i folkhälsorapporterna.

Åtgärd 39: Avsnittet om habilitering och rehabilitering kommer att revideras och uppdateras i den åländska folkhälsorapport som Hälso- och sjukvårdsbyrån publicerar år 2013.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 31 *Insamling av statistik och information*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/hälso- och sjukvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: ÅSUB, ÅHS

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning:

Resultat vid programperiodens slut:

Folkhälsorapporten publicerades på hösten 2015 och innehåller avsnitt som berör funktionsnedsättning, habilitering och rehabilitering.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är bra att åtgärden har förverkligats då speciellt habilitering och rehabilitering är mycket viktiga områden för förbundets målgrupp.

19. Förordning om medicinsk rehabilitering

I den nya hälso- och sjukvårdslagen som trädde i kraft 1.1.2012 fastslås att hälso- och sjukvårdens uppgifter är att utföra undersökningar av patienter, fastställa medicinska diagnoser och ge vård samt att ge den medicinska rehabilitering som behövs.

Rehabilitering (och habilitering) är många gånger en avgörande faktor för att personer med funktionsnedsättning ska återta eller behålla sin funktionsförmåga. I hälso- och sjukvårdslagen behandlas den medicinska rehabiliteringen under en särskild paragraf (§ 43) och lyfts även in i lagstiftningen när det gäller bland annat arbetet för psykisk hälsa. I enighet med gällande lagstiftning kommer landskapsregeringen att ta fram en förordning om medicinsk rehabilitering.

Åtgärd 40: En förordning om medicinsk rehabilitering utarbetas med syfte att tydliggöra ÅHS skyldigheter och uppdrag avseende rehabilitering.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 26 *Habilitering och rehabilitering*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/hälso- och sjukvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: ÅHS, kommuner, FPA, AMS

Finansieringsbehov: Ryms inom befintliga anslag

Lagstiftning: Landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård, landskapslagen (1993:61) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter

Resultat vid programperiodens slut:

Hälso- och sjukvårdsbyrån håller sig informerad om nya och aktuella idéer och behov inom området, men avvaktar med utformandet av en förordning i väntan på att det på riksnivå ges en förordning om medicinsk rehabilitering.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet önskar att åtgärden prioriteras.

20. Tillgänglighetsplan för ÅHS

Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) ansvarar för den offentliga hälso- och sjukvården på Åland. ÅHS ger vård till den åländska befolkningen och alla besökare i livets olika skeden, allt från förebyggande vård till specialiserad sjukvård. Tillgänglighet är en nyckel för att säkerställa att alla ska ha tillgång till vård. Tillgänglighetsbegreppet för landskapsregeringen innefattar fysisk tillgänglighet, kommunikation/ information och bemötande.

ÅHS styrelse konstaterade i samband med tillbyggnaden hösten 2011 att det finns behov av att förbättra besökarens möjlighet till orientering på sjukhusområdet. En arbetsgrupp tillsattes med uppdrag att se över information och skyltning både inom- och utomhus. I uppdraget låg även att ta i beaktande olika funktionsnedsättningar och att öka tillgängligheten inom myndigheten.

Det finns en kunskap och medveten om de svårigheter som personer med funktionsnedsättning kan möta i kontakten med sjukvården, men det har saknats en plan för

att strukturerat arbeta och säkra tillgängligheten vid Ålands hälso- och sjukvård. För att systematisera arbetet med tillgänglighetsfrågor bör en tillgänglighetsplan arbetas fram inom myndigheten.

Åtgärd 41: En plan för ökad tillgängligheten inom Ålands hälso- och sjukvård utarbetas.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 25 *Hälsa*

Ansvarig: Social- och miljöavdelningen/hälso- och sjukvårdsbyrån, ÅHS

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård, landskapslagen (1993:61) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter

Resultat vid programperiodens slut:

I maj 2013 gjordes en tillgänglighetsinventering av byggnaderna på Ålands Hälso- och sjukvårds (ÅHS)-området. Rapporten från inventeringen färdigställdes i augusti. Under hösten 2013 tillsattes en intern arbetsgrupp inom ÅHS vilken arbetat med att analysera och kartlägga problematiken med tillgängligheten. Arbetsgruppen utarbetade förslag till förbättringsåtgärder och prioriteringsordning. Arbetsgruppen lämnade en mellanrapport till ÅHS ledningsgrupp i februari 2014. Inventeringsrapporten och mellanrapporten sändes för utlåtande till Ålands handikappförbund och handikapprådet för landskapet Åland. Utgående från utlåtanden fattades beslut om vilka tillgänglighetsanpassande åtgärder som skulle genomföras inledningsvis. Fokus under år 2014 låg på att genomföra dessa. Framåt kommer utlåtanden att begäras in från Ålands handikappförbunds medlemsföreningar, Mariehamns pensionärsförening, Norra Ålands pensionärsförening och Äldrerådet i Mariehamn och baserat på utlåtande försöka genomföra tillgänglighetsförbättringar utgående från givna resurser.

Under år 2015-2016 har ÅHS arbetat med blåmålade större parkeringsrutor vid huvudentréerna med symbol för rörelsehindrade så att rutorna rymmer invalidbil med ramp. ”Talande hissar”, hissen vid barn- och ungdomsavdelningen respektive den nära hälsocentralen (till bland annat ögonkliniken) har kompletterats med tal som berättar om på vilken våning hissen är. Kontrastmarkeringar i trappor och vid dörrslagytor påbörjades år 2015 och fortsatte under år 2016 (runda vita bollar på rekommendation av Ålands synskadade r.f.). Hiss för rullstolsburna/rörelsehindrade vid trappan vid matsalen. Där har tidigare funnits en hiss för matvagnar men som även använts av rullstolsburna. Hissen har byggts om för att bättre passa rullstolar. Kommunikatorer för personer med hörselnedsättning. Åtta Kommunikatorer är beställda för info/växeln, akuten, medicinska polikliniken, hälsocentralen i Mariehamn och Godby respektive hemsjukvården i Mariehamn och på Norra och Södra Åland. Kommunikatorerna förstärker ljudet för personer med hörselnedsättning, med eller utan hörapparat. Skylddirektiv för enhetligare skyltning. April kommunikation har tagit fram skylddirektivet för ÅHS som blev klart år 2016. De nya skyltarna ska göra det lättare även för besökare med funktionsnedsättning att hitta på sjukhuset. Byte av skyltar är ett långsiktigt projekt som kommer att genomföras i etapper. Direktivet beaktas vid ny- och ombyggnation. Handikapptoalletterna kompletterades under år 2015 med krokar på lägre höjd. Under år 2017 kommer klämmor för kryckor att monteras på handikapptoalletterna. ÅHS arbetsgrupp för ökad tillgänglighet träffas 4-5 gånger per år. Medlemmarna är säkerhetschefen, tekniska chefen, övervakningsmästaren, byggnadsplaneraren, två ergoterapeuter och informationssekreteraren. Tillgänglighetsgruppen har under år 2016 gjort en tillgänglighetsinventering av väntrummen på ÅHS. Resultatet är att väntrummen förses med klädkrokar på lägre höjd, viss ommöbleringar, dörrknappar flyttas till lägre höjd,

receptionsdiskar behöver sänkas och branddörrar som får stå öppna dagtid med hjälp av elektriska dörrstoppare. Arbetet med tillgänglighetsanpassning av ÅHS är fortgående och som grund ligger konsult Lilian Mullers tillgänglighetsrapport av ÅHS från år 2013.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet vill lyfta ÅHS som ett föredöme när det gäller att arbeta med att förbättra tillgängligheten. Inom organisationen har man arbetat strukturerat och kontinuerligt de senaste åren med tillgänglighetsfrågor.

21. Yrkeskompetens för taxichaufförer

För att få arbeta som taxichaufför i landskapet krävs ett yrkeskörtillstånd men ingen yrkesutbildning. Vidare måste personer som yrkesmässigt transporterar barn i grundskola eller i barnomsorg, inom, eller i anslutning till verksamheten ha gått en skolskjutsutbildning godkänd av landskapsregeringen.

I riket gäller sedan 1 januari 2010 lag om yrkeskompetens för taxiförare (FFS 695/2009) och statsrådets förordning om yrkeskompetens för taxiförare (FFS 825/2009) som kräver att verksamma taxiförare genomgår utbildning för taxiförare och efter fem år fortbildning för att erhålla och inneha körtillstånd. Syftet med utbildningen är bl.a. att främja hälsa och säkerhet för anställda inom taxibranschen och vägtrafikanter samt att främja miljövänlighet och trafiksäkerhet. Via utbildningen får förarna ökad expertis, vilket höjer transporterarnas och tjänsternas kvalitet och erbjuder förarna möjlighet att förbättra både arbets- och trafiksäkerheten.

För att få framföra fordon i taxitrafik i Sverige krävs det en taxiförarlegitimation. Kunskapskraven för att erhålla taxilegitimation omfattar tio olika områden där bland annat bemötande, sjukdomar och funktionsnedsättningar ingår. Här framhålls vikten av att en taxiförare ska förstå och respektera olika människors förutsättningar och behov samt kunskap om bästa sättet att assistera passagerare med sjukdom eller funktionsnedsättning så att resan upplevs som både trygg och säker. Dessa krav regleras i taxitrafiklagen (SFS 2012:211, 3 kap.) och i taxitrafikförordningen (SFS 2012:238) samt i Transportstyrelsens föreskrifter.

Åland har egen behörighet på området och infrastrukturavdelningen avser utreda möjligheten att införa krav på utbildning.

Åtgärd 42: För att höja transporterarnas och tjänsternas kvalitet föreslås en ny lagstiftning för yrkeskompetens för taxichaufförer där även kontinuerlig utbildning om personer med funktionsnedsättning ingår.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och att delta i samhället*, artikel 20 *Personlig rörlighet*

Ansvarig: Infrastrukturavdelningen (samordnare trafiksäkerhetskonsulten)

Andra berörda aktörer: Ålands Näringsliv, Mariehamns åkeriförening r.f., Ålands yrkesbilägarförening r.f. LR; utbildnings- och kulturavdelningen, Motorfordonsbyrån, Ålands polismyndighet

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Körkortslag (1991:79) för landskapet Åland, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik, landskapsförordning (2008:140) om skolskjutsning, ny lagstiftning genom vilken yrkeskörtillstånd regleras.

Resultat vid programperiodens slut:

En arbetsgrupp har under år 2013 sett över taxiverksamhetens förutsättningar och framlagt förslag på att en utbildning ska krävas för yrkeskörtillstånd. På grund av resursbrist har landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik inte setts över. Skolskjutsförordningen har setts över och lagberedningen har arbetat fram ett färdigt lagförslag. Innan lagförslaget behandlas hos landskapsregeringen, och ev. beslut om att sända lagförslaget till lagtinget tas, inväntas ett avgörande från högsta förvaltningsdomstolen som kan ha konsekvenser för lagstiftningen. Rörande "yrkeskompetens för taxichaufförer", så övertogs under år 2015 utbildningen för skolskjutsar av Ålands Yrkesgymnasium och Ålands Näringsliv. Skolskjutsutbildningen är numera en YKB-utbildning.

Lagberedningen har påbörjat ett arbete med att ta fram en särskild kollektivtrafiklag, vilket innebär att de delar som rör busstrafik kommer att lyftas från LL om yrkesmässig trafik. Förhoppningen är att även lastbils- och taxitrafiken ses över i samband med detta. En ny körkortslag har antagits, som trädde i kraft 1 mars 2016. Vad gäller yrkeskörtillstånd har inget i sak ändrats förutom att det övre ålderskravet på 70 år har slopats.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet önskar att lagstiftningen uppdateras och att det införs krav på utbildning för chaufförer.

22. Möjlighet för personer med funktionsnedsättning att välja sitt transportmedel

Tillgänglighet och användbarhet av olika färdmedel i landskapet rör olika instanser såväl landskapsregeringen och kommuner som privat näringsliv. I EU-förordning 181/2011 framhålls att personer oavsett funktionsnedsättning bör kunna nyttja busstrafiken. EU förordning 1177/2010 lyfter fram möjligheten att använda sig av transport till sjöss och inre vattenvägar. Landskapsregeringen har avtal med två bussbolag för kollektivtrafik på landsbygden. I avtalen ställs inga krav gällande tillgänglighet och användbarhet. Landskapsregeringen kommer att se över möjligheterna att ställa krav på användbarhet och tillgänglighet då en ny upphandling kommer att genomföras/nya avtal ingås.

När det gäller den fysiska miljön i anslutning till busshållplatserna finns allmänna principer och direktiv för anläggande av busshållplatser. Landskapsregeringens vägprojektörer beaktar tillgänglighet vid ritningar för landskapets vägar, men då en extern entreprenör anlitas behöver det tydligare framgå i upphandlingen att busshållplatser ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

I arbetet med tillgänglighet är bemötande och information två viktiga aspekter. Infrastrukturavdelningen, framförallt Ålandstrafiken, kommer under programperioden bli tydligare i sin information om vad som gäller exempelvis den fysiska tillgängligheten och möjlighet till assistans vid transport med de transportmedel som Ålandstrafiken säljer biljetter till. Vidare kommer personal, som i sitt arbete ger service till allmänheten, att utbildas för att på så vis öka kunskapen om olika former av funktionsnedsättning och säkerställa ett korrekt bemötande.

Åtgärd 43: Se över möjligheterna att ställa krav på användbarhet och tillgänglighet vid upphandlingen av busstrafik, nya färjor, renovering av färjor och vid privatisering av färjetrafik.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och att delta i samhället*, artikel 20 *Personlig rörlighet*

Ansvarig: Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Ålandstrafiken

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (kommentar: då transportsträckorna på Åland understiger 250 km ska artiklarna 4.2, 9, 10.1, 16.1b, 16.2, 17.1, 17.2 och 24 - 28 tillämpas), landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland, landskapslag (1964:16) om kommunalvägar, landskapslag (2008:59) om enskilda vägar i landskapet Åland, landskapslag (1993:19) om besiktning och registrering av fordon, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik

Resultat vid programperiodens slut:

Diskussioner förs med rederienheten och bussbolagen om handikappanpassade bussar och färjor vid renoweringar och nyinköp. Kollektivtrafiken är upphandlad och sköts av Williams Buss och Viking Line Buss. Resenär med fysisk funktionsnedsättning kontaktar bussbolaget som då lägger in buss med plats för rullstol på aktuell rutt. Vid nyinförskaffningar och större renoweringar gällande färjor och bussar beaktas tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. I projekteringen för ny skärgårdsfärja har anpassningar gjorts i planeringen på bildäck, hiss, kafeteria och toaletter för resenärer med funktionsnedsättning.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet saknar närmare information om hur åtgärden har uppfyllts. Redovisningen är väldigt allmänt hållen.

Åtgärd 44: Tydliggöra vid anbudsförfrågan hur busshållplatserna utformas för att vara användbara och tillgängliga. Lagstiftningen bör förnyas och tydliggöras.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och att delta i samhället*, artikel 20 *Personlig rörlighet*

Ansvarig: Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Ålandstrafiken

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (kommentar: då transportsträckorna på Åland understiger 250 km ska artiklarna 4.2, 9, 10.1, 16.1b, 16.2, 17.1, 17.2 och 24 - 28 tillämpas), landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland, landskapslag (1964:16) om kommunalvägar, landskapslag (2008:59) om enskilda vägar i landskapet Åland, landskapslag (1993:19) om besiktning och registrering av fordon, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik

Resultat vid programperiodens slut:

Åtgärder har inte inrapporterats.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet tolkar resultatskrivningen som att inte några åtgärder har vidtagits vilket är synd.

Åtgärd 45: I samband utformning av nya hamnar, terminaler och större renoveringar finansierade med landskapets medel säkerställa tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och att delta i samhället*, artikel 20 *Personlig rörlighet*

Ansvarig: Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Ålandstrafiken

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (kommentar: då transportsträckorna på Åland understiger 250 km ska artiklarna 4.2, 9, 10.1, 16.1b, 16.2, 17.1, 17.2 och 24 - 28 tillämpas), landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland, landskapslag (1964:16) om kommunalvägar, landskapslag (2008:59) om enskilda vägar i landskapet Åland, landskapslag (1993:19) om besiktning och registrering av fordon, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik

Resultat vid programperiodens slut:

Söderby GC -tunnel färdigställd år 2014 med beläggning anpassad för trafik för personer med funktionsnedsättning.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Vad avses med resultatskrivningen? Om beläggningen som använts är asfalt så är det inget resultat att meddela då det torde vara standard att belägga gång- och cykelbanor med asfalt.

Åtgärd 46: Förbättra landskapets information vid bokning och i turlista gällande tillgänglighet.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och att delta i samhället*, artikel 20 *Personlig rörlighet*

Ansvarig: Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Ålandstrafiken

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (kommentar: då transportsträckorna på Åland understiger 250 km ska artiklarna 4.2, 9, 10.1, 16.1b, 16.2, 17.1, 17.2 och 24 - 28 tillämpas), landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland, landskapslag (1964:16) om kommunalvägar, landskapslag (2008:59) om enskilda vägar i landskapet Åland, landskapslag (1993:19) om besiktning och registrering av fordon, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik

Resultat vid programperiodens slut:

Ålandstrafiken har information på sin hemsida <http://www.alandstrafiken.ax/> om vilka färjor som har handikappanpassad toalett, hiss och dyligt. Ålandstrafiken handhar information om och bokning av fordon på skärgårdsfärjorna där kunder med funktionsnedsättning kan framföra sina behov. Hiss och handikappanpassad toalett har M/S Skarven, M/S Skiftet, M/S Gudingen, M/S Knipan, M/S Alfågeln och M/S Viggen. Ålandstrafiken erbjuder väntsal med uppsikt över bussplan till samtliga sina kunder.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är bra att det finns information om tillgänglighet via hemsidan. Dock ställer förbundet sig frågande till om informationen är tillräcklig sett till alla personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd 47: Utredda tillsynsansvaret för EU-förordningar nr 181/2011 och 1177/2010.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och att delta i samhället*, artikel 20 *Personlig rörlighet*

Ansvarig: Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Ålandstrafiken

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (kommentar: då transportsträckorna på Åland understiger 250 km ska artiklarna 4.2, 9, 10.1, 16.1b, 16.2, 17.1, 17.2 och 24 - 28 tillämpas), landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland, landskapslag (1964:16) om kommunalvägar, landskapslag (2008:59) om enskilda vägar i landskapet Åland, landskapslag (1993:19) om besiktning och registrering av fordon, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik

Resultat vid programperiodens slut:

Åtgärder har inte inrapporterats.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Det är viktigt att ha en fungerande tillsyn varför detta borde ha utretts.

Åtgärd 48: Utbilda personal inom avdelningen, rederi och Ålandstrafiken i enlighet med gällande EU-förordningar

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 19 *Att leva självständigt och att delta i samhället*, artikel 20 *Personlig rörlighet*

Ansvarig: Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Ålandstrafiken

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (kommentar: då transportsträckorna på Åland understiger 250 km ska artiklarna 4.2, 9, 10.1, 16.1b, 16.2, 17.1, 17.2 och 24 - 28 tillämpas), landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland, landskapslag (1964:16) om kommunalvägar, landskapslag (2008:59) om enskilda vägar i landskapet Åland, landskapslag (1993:19) om besiktning och registrering av fordon, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik

Resultat vid programperiodens slut:

Ålandstrafiken har informerat bussbolag och färjor om vikten av att informera resenärerna om kommande hållplats/invikning/hamn i högtalarsystem. Bryggan på färjorna informerar resenärerna om nästa hamnstopp för att undvika att resenär stiger av i fel hamn, vid invikningar och delsträckor. Busschaufförerna informerar om kommande hållplats för att underlätta för samtliga resenärer. Bussplan och busshållplatserna har inte rullstolslift, men chaufförerna bistår och hjälper resenärer med rullstol, cykel, rullator på ett tillfredsställande

sätt. Det samma gäller för personer med psykisk funktionsnedsättning. Planering för att få rullstolslift till bussplan uppstartats under 2014.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet ser inte att resultatskrivningen direkt kan kopplas till åtgärden. Det är för förbundet oklart varför skrivningen om att chaufförerna bistår och hjälper resenärer med rullstol, cykel, rullator på ett tillfredsställande sätt finns med. Vems bedömning är detta, brukarnas eller chaufförernas? Det saknas information om hur planeringen för att få en rullstolslift till bussplan har fortskridit.

23. Utbildning för ökad tillgänglighet

I lagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet tydliggörs likabehandlingsprincipen; ”Arbetsmarknadsservicen skall vara opartisk och jämlik så att ingen diskrimineras på grund av kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning, ålder, etnisk tillhörighet, religion eller annan övertygelse eller annan därmed jämförbar omständighet.”

Ams arbetar för att öka tillgängligheten inom myndigheten. Ams lokaler ska vara fysiskt tillgängliga för myndighetens anställda och besökare. Vid behov är personalen flexibel och kan hålla möten utanför Ams lokaler. Ams möjlighet att ge god service till arbetssökande med funktionsnedsättning förutsätter att personalen har ett gediget kunnande om olika typer av funktionshinder. Vidare förutsätter det en bra kontakt med arbetsplatser för att potentiella arbetsgivare ska se personer med funktionsnedsättning som en resurs.

Personalen vid Ams planerar att dels ordna interna utbildningstillfällen om tillgänglig information och bemötande av kunder med olika funktionsnedsättning, dels ta del av tillfällen och utbildningar som ordnas av andra aktörer. Myndigheten planerar särskilt att bjuda in föreläsare för att öka kunskap gällande bemötande av personer med psykiska funktionsnedsättningar.

Åtgärd 49: Informationsmaterial utformas så att det ska vara tillgängligt för myndighetens olika kundgrupper.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 5 *Jämlikhet och icke-diskriminering*, artikel 27 *Arbete och sysselsättning*

Ansvarig: Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS)

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet

Resultat vid programperiodens slut:

För att öka tillgängligheten för myndighetens olika kundgrupper pågick under år 2013 arbete med att förnya myndighetens hemsida <http://www.ams.ax/>. Den nya hemsidan färdigställdes februari 2014 och är mer tillgänglig för kunder med såväl hörsel- som synskada. AMS har under 2014 utvecklat informationen på hemsidan [ams.ax](http://www.ams.ax/) med en funktion som gör det möjligt att få texten uppläst. Detta underlättar inte minst för synskadade.

Ålands handikappförbunds kommentar:

På vilket sätt är hemsidan anpassad för personer med hörselnedsättning? Det är fint att se att man inom myndigheten aktivt arbetar med att förbättra sin information utåt.

Åtgärd 50: Delta i, och arrangera, utbildning för ökad kunskap om tillgänglig information och bemötande.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 5 *Jämlikhet och icke-diskriminering*, artikel 27 *Arbete och sysselsättning*

Ansvarig: Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS)

Andra berörda aktörer:

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet

Resultat vid programperiodens slut:

Personal deltog vid av Ålands handikappförbund r.f. anordnat heldagsseminarium om bemötande mars 2015. AMS höll stängt en eftermiddag i december 2016 för att så stor del av personalen som möjligt skulle kunna delta vid av Ålands handikappförbund r.f. anordnad föreläsning om FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet uppskattar att AMS har deltagit i vissa av de enligt förbundet mycket viktiga föreläsningarna som har ordnats. Förbundet uppmuntrar myndigheten att även själva se över möjligheterna att arrangera dylik utbildning i enlighet med åtgärden.

Åtgärd 51: Genom en kampanj informera näringsliv och arbetsplatser om möjligheten att anställa personer med funktionsnedsättning. Detta för att öka kunskapen och få tillgång till fler arbetsplatser för personer med olika arbetshinder.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 5 *Jämlikhet och icke-diskriminering*, artikel 27 *Arbete och sysselsättning*

Ansvarig: Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet, AMS

Andra berörda aktörer: Samarbetspartners, utbildnings- och arbetsplatser

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet, landskapslagen (2006:9) om Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet

Resultat vid programperiodens slut:

Under år 2013 har myndigheten informerat om möjligheterna till stöd vid anställning av personer med funktionsnedsättning, bland annat vid ett möte med representanter för kommunerna. Kontinuerligt under 2013-2016 har personal genom kontakter till många olika arbetsplatser sökt praktikplatser, platser för arbetsprövning och arbetsplatser för personer med olika arbetshinder. AMS har under 2016 planerat för att under 2017 att upphandla sysselsättningsplatser för att få fler företag att erbjuda anställning med sysselsättningsstöd och för att kunna erbjuda fler sysselsättningsplatser. Syftet med fler företag och fler platser är bland annat att utöka anställningsmöjligheterna för personer med funktionsnedsättning.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet vill framföra att förbundet anser att de redovisade resultaten låter mycket bra. Detta är ett viktigt område för att undvika att personer marginaliseras.

24. Revidera stödåtgärder

Ams har möjlighet genom stödåtgärder att underlätta för arbetssökande personer med funktionsnedsättning att få arbete eller bibehålla ett arbete. År 2012 kunde sysselsättningsstöd

till arbetsgivare som anställer en person med funktionsnedsättning beviljas för två år, med möjlighet till prövad förlängning. Beslut om förlängning togs för högst per kalenderår eftersom budgetmedel finns årsvis. Det finns ett antal personer placerade med stödåtgärden i fråga. En del av dessa kommer kanske aldrig förmå konkurrera om de platser som finns på öppna arbetsmarknaden. För dessa personer har systemet inte varit tryggt eftersom stödet är en förutsättning att få vara i arbete och sysselsättningsstödet inte kunnat ges för en längre tid eller tills vidare. Stödsummorna har inte varit flexibla utan beviljats utan hänsyn till i vilken omfattning arbetsförmågan är nedsatt. Då Ams åtgärder inte räcker till har respektive kommun skyldighet att ordna sysselsättning. Det förutsätter dock att personen i fråga har pension. Det finns alltså ett antal personer som faller mellan kommunens skyldighet att ordna arbete och de möjligheter som Ams har att stöda sysselsättning.

Ams har inom ramen för ett ESF-projekt 2010-2013 haft en arbetspsykolog inom myndigheten. Psykologens arbete är viktigt då personer med funktionsnedsättning ofta behöver få en utredning av psykolog för att få sina rättigheter tillgodosedda när det gäller olika arbetsrehabiliteringsåtgärder.

Åtgärd 52: Åtgärder gällande sysselsättningsstöd ses över i samband med revideringen av lagstiftningen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 27 *Arbete och sysselsättning*

Ansvarig: Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet, AMS

Andra berörda aktörer: Samarbetspartners, utbildnings- och arbetsplatser

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet, landskapslagen (2006:9) om Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet

Resultat vid programperiodens slut:

Arbete med att göra en översyn och förnya lagstiftningen om stödformer har pågått under 2013-2014. En arbetsgrupp har bland annat sett över kap. 8 och 9 om sysselsättningsstöd i landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitik samt även över behovet av att införa system med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. Arbetsgruppen för reformering av arbetsmarknadslagstiftningen har under år 2014 avlämnat en rapport till landskapsregeringen där förslag framförts som innebär förbättrad service för personer med nedsatt arbetsförmåga. I april 2015 överlämnades till lagtinget ett lagförslag om ändrad arbetsmarknadslagstiftning. Landskapsregeringen omfattade i huvudsak arbetsgruppens slutsatser i rapporten. Den ändrade arbetsmarknadslagstiftningen utfärdades i september 2015 och tillämpas från och med år 2016.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet yttrade sig gällande lagförslaget om översyn av lagstiftningen om arbetsmarknadspolitik i november 2014 och förbundet hänvisar till yttrandet för mer detaljerade synpunkter. Yttrandet i sin helhet framgår i slutredovisningens bilaga 2.

Åtgärd 53: Regelverket för att anställda personer med funktionsnedsättning som är placerade med stödåtgärder förtydligas så att placeringar vid behov kan göras på längre sikt.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 27 *Arbete och sysselsättning*

Ansvarig: Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet, AMS

Andra berörda aktörer: Samarbetspartners, utbildnings- och arbetsplatser

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet, landskapslagen (2006:9) om Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet

Resultat vid programperiodens slut:

Arbete med att göra en översyn och förnya lagstiftningen om stödformer har pågått under 2013-2014. Arbetsgruppen för reformering av arbetsmarknadslagstiftningen har under år 2014 avlämnat en rapport till landskapsregeringen där förslag framförts som innebär förbättrad service för personer med nedsatt arbetsförmåga. Den ändrade arbetsmarknadslagstiftning utfärdades i september 2015 och tillämpas från och med år 2016.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet yttrade sig gällande lagförslaget om översyn av lagstiftningen om arbetsmarknadspolitik i november 2014 och förbundet hänvisar till yttrandet för mer detaljerade synpunkter. Yttrandet i sin helhet framgår i slutredovisningens bilaga 2.

Åtgärd 54: En arbetspsykolog ska finnas på myndigheten för att underlätta för arbetssökanden att hamna rätt i arbete/utbildning och få sina rättigheter hos olika rehabiliteringsinstanser tillgodosedda.

Förpliktelse: FN-konventionen artikel 27 *Arbete och sysselsättning*

Ansvarig: Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet, AMS

Andra berörda aktörer: Samarbetspartners, utbildnings- och arbetsplatser

Finansieringsbehov:

Lagstiftning: Landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet, landskapslagen (2006:9) om Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet

Resultat vid programperiodens slut:

ESF-projekt har till och med halvårsskiftet 2014 möjliggjort att en arbetspsykolog har funnits på AMS för att underlätta för arbetssökande att hamna i rätt arbete/utbildning och få sina rättigheter hos olika rehabiliteringsinstanser tillgodosedda. Arbetspsykologen anställdes på en tillfällig tjänst under andra halvåret 2014 och under hela 2015. Under år 2016 inrättades tjänsten och tillsattes 10.2.2016.

Ålands handikappförbunds kommentar:

Förbundet är tacksam för att AMS har ansökt om medel för en arbetsplatspsykolog och för att tjänsten nu är inrättad ordinarie. Detta är viktigt komplement till övrig service för arbetssökande, speciellt sett till förbundets målgrupp.

Slutsats

Utifrån de resultat som redovisats gällande verkställelsen av landskapsregeringens funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram "Ett tillgängligt Åland" under programperioden 2013-2016 kan konstateras att ett flertal åtgärder har vidtagits tvärsektorielt för att öka tillgängligheten ur de tre nära kopplade perspektiven -fysisk tillgänglighet, -kommunikation/information och -bemötande. Av de 54 åtgärdsaktiviteterna har majoriteten av åtgärderna antingen inletts eller verkställts. Flertalet av åtgärderna i åtgärdsprogrammet är av fortgående natur vilka förutsätter ett fortgående arbete. Bland de åtgärder som inte inletts ges förklaring bland annat i att förvaltningen inväntar kommande lagstiftning eller att förvaltningen uteblivit med rapportering.

Exempel på resultatrika aktiviteter under programperioden är bland annat de tillgänglighetsinventeringar som genomförts och de åtgärdsplaner som upprättats utifrån inventeringarna. Under programperioden har bland annat tillgänglighetsinventeringar genomförts och åtgärdsplaner upprättats för Jan Karls-gården, kronohäktet Vita Björn, Kastelholms slott, Ålands hälso- och sjukvård, Ålands lagting, Eckerö post- och tullhus, Bomarsunds fästningsområde (utemiljöer) och Naturstig/Järsö, Nåtö och Herrön.

Ålands hälso- och sjukvård har inom sin organisation arbetat på ett föredömligt strukturerat och kontinuerligt sätt för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Museibyran har i samband med utbyggnaden av den nya basutställningen för Ålands museum satt fokus på tillgänglighet och tagit tillvara personer med funktionsnedsättnings kunskap. I samband med planeringen av ombyggnaden av Ålands lagting har fastighetsverket kopplat in en tillgänglighetsarkitekt som jobbat jämsides med huvudplaneraren. I landskapsregeringens pågående arbete med att revidera plan- och bygglagen ingår målsättningen att stärka kraven på tillgänglighet samt att lyfta fram universell utformning. Under programperioden har även landskapsregeringens näringslivsutvecklare varit en stor resurs i arbetet med att hitta former för ökade tillgänglighet inom turismsektorn på Åland.

Under programperioden har arbetet med att förnya landskapsregeringens webbplats igångsatts. I arbetet har landskapsregeringen anlitat experter på tillgänglighet på webben för en mer tillgänglig information för personer med funktionsnedsättning. Under år 2017 förväntas regeringens webbplats att ytterligare utvecklas gällande tillgänglighet. Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet har även arbetat med att förnya myndighetens hemsida för att göra myndighetens information mer tillgänglig.

För att öka kunskap och medvetenhet i bemötande och kommunikation med personer med olika funktionsnedsättningar har landskapsregeringen i samarbete med olika aktörer arrangerat föreläsningar och fortbildningstillfällen gällande funktionshinder och funktionsnedsättningar. Under programperioden har till exempel ordnats utbildning om klarspråk och tillgänglig webb för allmänna förvaltningens personal, utbildning ”Jämställdhetseffekten” till ledare i verksamhet för unga, idrottsledare och personal på fritidsgårdar, fortbildningsinsatser för att höja lärarnas och övriga personalens kompetens inom elevvård samt att grundstudier i specialpedagogik inletts vid Högskolan på Åland. Personalen vid landskapsregeringens förvaltning och myndigheter har även deltagit föreläsningar och seminarier som anordnats av till exempel Ålands handikappförbund r.f. om bemötande och om FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I genomförandet av de åtgärder som ingår i åtgärdsprogrammet skulle samverkan och dialog mellan förvaltning och handikapprörelsen vara en viktig del. Utifrån resultatredovisningen och Ålands handikappförbund och dess medlemsföreningars utlåtande framgår att landskapsregeringens initiativ till samverkan och dialog med handikapprörelsen varierat i stor grad, allt från föredömligt till helt frånvarande. I föredömliga fall har förvaltningen haft en samverkan och dialog med Ålands handikappförbund och/eller förbundets medlemsföreningar, personer med olika funktionsnedsättningar, tillgänglighetskonsulter, tillgänglighetsarkitekt, internationella branschorganisationen för tillgänglighetsexperter i genomförande av åtgärderna. ”Handikapprådet för landskapet Åland” har även verkat som en viktig del i samverkan och dialog mellan förvaltning och handikapprörelsen och verkställelse av ”Ett tillgängligt Åland”. Ålands handikappförbund och förbundets medlemsföreningar har föredömligt både inbjudit och ställt sig positiva till att vara delaktiga, samarbeta och dela med sig av sin kunskap och erfarenheter i både utarbetande av åtgärdsprogrammet ”Ett tillgängligt Åland” och under programmets verkställelse period 2013-2016.

I Ålands handikappförbund och medlemsföreningarnas utlåtande framgår att Ålands handikappförbund och medlemsföreningarna värdesätter att Ålands landskapsregering i åtgärdsprogrammet valde att jobba tvärsektoriellt, involverade hela förvaltningen, uttalade klara målsättningar och ansvariga för varje aktivitetsåtgärd. Förbundet uppskattar dessutom att handikapprörelsen genom förbundet och Handikapprådet har varit delaktiga i processen. Förbundet hoppas att förbundet involveras i arbetet med det nya åtgärdsprogrammet och ser fram emot gott samarbete med landskapsregeringen även kring detta.

Förbundet ser det som självklart att man inom landskapsregeringen, såväl inom samhället i stort, beaktar och arbetar med funktionshindersfrågor inklusive tillgänglighetsfrågor genomgående inom alla sektorer. Förbundet önskar att landskapsregeringen inför kommande åtgärdsprogram följer samma tvärsektoriella upplägg. Det har varit ett bra upplägg att, förutom slutrapporteringen, även årsvis stämma av vilka åtgärder i åtgärdsprogrammet som har förverkligats. Detta har gjort att dokumentet har funnits med och varit mera levande för de personerna med ansvar för åtgärderna.

I och med att FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning sedan sommaren 2016 gäller på Åland är det av stor vikt att åtgärdsprogrammet uppdateras och får en fortsättning från 2017 och att landskapsregeringen avsätter tillräckliga personella resurser för att arbeta med framtagande av nytt program och för att följa upp programmet under den tid som det gäller. Förbundets förhoppning är att det nya programmet följs upp och enligt behov kontinuerligt uppdateras.

Framtid

Landskapsregeringens utgångspunkt i det fortsatta och framtida arbetet med funktionshinderspolitik ska i enlighet med FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning vara att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde. Landskapsregeringen bör fortgående bevaka, påverka och arbeta systematiskt på olika nivåer och inom olika sektorer för att säkerställa personer med funktionsnedsättnings rättigheter. Mot bakgrund av att funktionshinderspolitik spänner över olika sektorer och politikområden är det även fortsatt viktigt att arbeta tvärsektoriellt.

Vad kan man då skönja i landskapsregeringens visioner gällande funktionshinderspolitik och det framtida arbetet inom olika nivåer –EU nivå, -nordisk nivå, -nationell nivå och inom landskapet Åland?

EU

Den 15 november 2010 utkom meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och regionkommittén med EU:s handikappstrategi 2010–2020: Nya åtgärder för ett hinderfritt samhälle i EU. Huvudmålsättningen med EU:s handikappstrategi är att öka funktionsmöjligheterna för personer med funktionsnedsättning. Handikappstrategin syftar till att undanröja hinder. Kommissionen har fastställt åtta huvudsakliga insatsområden: tillgänglighet, delaktighet, lika rättigheter och likabehandling, sysselsättning, utbildning, socialt skydd, hälsa samt utrikespolitik. Efter samråd med medlemsstaterna och andra berörda aktörer skall kommissionen överväga att lägga fram ett lagstiftningsförslag om tillgänglighet. Tanken är att ingå särskilda standarder för olika sektorer som syftar till att kraftigt förbättra den inre marknadens funktion när det gäller tillgängliga produkter och tjänster. *EU-kommissionens*

förslag till direktiv för krav på produkter och tjänster har kommit landskapsregeringen till kännedom. Landskapsregeringen bevakar processen och inväntar direktivet. EU-kommissionens förslag till direktiv består av delad lagstiftningsbehörighet mellan riket och landskapet Åland. Sakkunnigheten inom direktivets teman ligger fördelat över flera av landskapsregeringens avdelningar.

Nordisk nivå

Landskapsregeringen har för avsikt att fortsatt medverka i det nordiska samarbetet kring funktionshinder rörande mänskliga rättigheter, mångfald och fri rörlighet. Inom *Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder* deltar landskapsregeringen i arbetet som täcker flera politikområden. Rådet lyder under Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik men har en rådgivande funktion för alla sektorer i Nordiska ministerrådet. Rådet deltar i verkställelse av Nordiska Ministerrådet för social- och hälsopolitik (MR-S) antagna *Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015-2017*. Utifrån ett mångfaldsperspektiv handlar det om att stärka inkludering, främja jämlikhet och motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning. I det *Nordiska expertnätverk för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* medverkar landskapsregeringen för att stärka implementering av FN-konventionen. Implementering ska förbättra rättigheter för män och kvinnor med funktionsnedsättning samt bidra till ett mer universellt utformat samhälle. En viktig del i det nordiska samarbetet är även att främja fri rörlighet och avvärja gränshinder som drabbar personer med funktionsnedsättning. Det nordiska *Gränshindersrådet* har i uppdrag är att befrämja den fria rörligheten inom norden, såväl för enskilda och företag.

Nationell nivå

Den 26 januari 2017 tillsatte Statsrådet i Finland *Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Delegationens mandatperiod är 26.1.2017–30.4.2019. Delegationen ersätter det riksomfattande handikapprådet VANE. Ändringar har samband med genomförandet av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Delegationen finns i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet och är den samordningsmekanism som avses i FN-konventionens artikel 33. Delegationen har i uppgift att inom olika sektorer och på olika plan i statsförvaltningen och samhället underlätta sådan verksamhet som hänför sig till genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Landskapet Åland har tryggt en permanent sakkunnigmedlemsplats i delegationen med anledning av Ålands särställning gällande svenska språket och lagstiftningsbehörigheten.

Landskapet Åland

Under år 2016 utvärderade landskapsregeringen *handikapprådet för landskapet Åland* roll i samband med utredning av landskapets verkställelse av artikel 33 och 35 i FN konventionen. Den 29 november 2016 beslöt landskapsregeringen att ombilda handikapprådet genom att anta ett nytt reglemente för ett *Råd för personer med funktionsnedsättning för landskapet Åland*. Det nya rådet skall fungera som koordineringsmekanism för landskapet Åland gällande implementering, uppföljningsmekanism och rapportering av FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning för att underlätta därtill relaterad verksamhet inom olika sektorer och på olika plan. Landskapsregeringens målsättning är att framledes arbeta ännu mer tvärssektoriellt, så att varje fackavdelning känner sitt särskilda ansvar för tillgänglighetsfrågorna. Det nya rådet skall bestå av representanter för handikapporganisationer, Ålands kommunförbund, Mariehamns stad, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) samt representant från vardera avdelningen inom landskapsregerings allmänna förvaltning (näringsavdelningen, regeringskansliet, infrastrukturavdelningen, finansavdelningen, utbildnings- och kulturavdelningen samt social- och miljöavdelningen).

Omställning Åland, strategisk planering för en hållbar framtid 2013-2051

I inledningen i *regeringsprogrammet för ett hållbart Åland – kraftsamling för stabilitet och förändring* framgår att "Landskapsregeringen arbetar för ett bärkraftigt Åland. Vi gör en kraftsamling för framtiden på flera centrala områden. Att uppnå hållbarhet är ett arbete som måste pågå över flera mandatperioder. Vi vill att Åland ska vara ett ekonomiskt, socialt- och miljömässigt hållbart samhälle där insatser som görs nu bär in i framtiden. Ett hållbart Åland förutsätter jämställdhet, jämlikhet, tillgänglighet och bygger på alla människors lika värde och lika möjligheter att delta i samhällsbygget. I hållbarhetsbegreppet ingår insikten att inget politikområde kan frikopplas från det andra: en hållbar ekonomi kräver hållbara strukturer, friska människor och en ren natur."

Den 19 december 2013, tog landskapsregeringen beslut om att föra ett meddelande om strategi för hållbar utveckling till lagtinget vilket är en viktig milstolpe i landskapsregeringens arbete för en hållbar utveckling. Målet är att Åland ska vara ett helt hållbart samhälle år 2051. Ett perspektiv på utmaningen med att säkra en hållbar utveckling är bland annat tillgängligheten. De ålänningar och besökare som har någon form av funktionsnedsättning i kombination med att befolkningen blir allt äldre gör att behovet av ett tillgängligt samhälle ökar. Att inte välja tillgängligt är att inte ta tillvara befolkningens resurser och behov och ökar efterfrågan på dyra särlösningar. I och med den gemensamma strävan om ett hållbart samhälle utarbetades en utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland. Agendan har arbetats fram av hundratals personer och manifesterats genom evenemanget Forum för samhällsutveckling i september 2016. Med utgångspunkt i visionen har därefter sju strategiska utvecklingsmål, som alla har siktet inställt på att uppnås senast 2030, definierats. Parallellt med att Åland har definierat sin agenda har världen gjort det samma. I september 2015 antog FN:s alla medlemsländer Agenda 2030, med sjutton globala och hållbara utvecklingsmål för världen. Förverkligandet av den lokala agendan för Åland utgör samtidigt det åländska, om så i det lilla, bidraget till genomförandet av Agenda 2030.

Funktionshinderspolitiskt åtgärdsprogram

I *regeringsprogrammet för ett hållbart Åland – kraftsamling för stabilitet och förändring* har landskapsregeringen som en del av en hållbar demokrati lyft fram att "Tillgänglighet och universell design handlar om att hitta lösningar för byggnader, produkter och miljöer som är tillgängliga för alla, en demokratisk fråga som bygger på FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning." Landskapsregeringens målsättning är att programmet "Ett tillgängligt Åland" ska revideras och att fokus sätts på bemötande och tillgänglighet samt på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning.

I landskapsregeringens förslag till budget för landskapet Åland 2017 framgår att landskapsregeringens målsättning är att påbörja revideringen av Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitiska åtgärdsprogram, *Ett tillgängligt Åland*, under år 2017.

Utdrag ur handikapprådets protokoll från den 7 maj 2014 visar att handikapprådet tog del av de verkställda åtgärderna under år 2013 i sammanfattningen "Från ord till handling I-uppföljning år 2013. Handikapprådet diskuterade tillvägagångssätt för den fortsatta uppföljningen av att åtgärdsprogrammet verkställs, att till exempel bjuda in representanter från de olika delområdena i programmet. Under samma möte erhöll handikapprådet information om arbetet med landskapsregeringens nya webbplats regeringen.ax. I protokollet framgår att Marika Mattfolk, vd/webbutvecklare vid Majactive informerade om arbetet med framtagande av landskapsregeringens nya webbplats och anlitan av företaget Funka Nu för webbplatsens tillgänglighet för bland annat personer med funktionsnedsättning.

I handikapprådets protokoll från den 20 maj 2014 framgår att Anette Korpi och Bengt Kalmer informerade om bakgrunden och det pågående arbetet med att tillgängliggöra Ålands hälso- och sjukvård, ÅHS. Ledningsgruppen för ÅHS önskade få handikapprådets synpunkter gällande ÅHS tillgänglighetsinventering, mellanrapport och prioriteringsordning. Handikapprådet lämnade yttrande till ÅHS i juni 2014. Sammanfattningsvis konstaterade handikapprådet att det var bra arbete som Ålands hälso- och sjukvård hade påbörjat.

Den 30 september 2014 informerade inspektör Andreas Nyberg vid landskapsregeringen om rådande plan- och bygglagen 2008:102 och revideringen av byggbestämmelsesamlingen BBR 15. Till handikapprådets möte var samtliga medlemsföreningar i Ålands handikappförbund inbjudna till att delta. Handikapprådet beslöt framföra att det finns ett behov av att landskapsregeringen tillsynar kommunernas tillämpning av tillgänglighetsaspekten i plan- och bygglagen och byggbestämmelserna. Handikapprådet påtalade även om vidden av att definitionen av begreppen funktionshinder och/eller funktionsnedsättning innefattar samtliga funktionsnedsättningar i plan- och bygglagen och byggbestämmelser.

På handikapprådets möte den 4 november 2014 informerade vägledare Marita Löfroth vid Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet, AMS om lag (189/2001) om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och revidering av landskapslag (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet. Den 9 december 2014 informerade socialinspektör Gunilla Lindqvist om reformen av lag (1987/380) om service och stöd på grund av handikapp och lag (1977/519) angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

I handikapprådets protokoll från den 20 januari 2015 framgår att handikapprådet inbjudit Leif Holländer vid landskapsregeringen att informera om landskapsregeringens pågående kollektivtrafikutredning. Handikapprådet beslöt sända en skrivelse till infrastrukturavdelningen angående beaktande av tillgänglighetsaspekten vid upphandling av kollektivtrafik samt till landskapsregeringens upphandlingsjurist om vidden av att beakta tillgänglighetsaspekten vid upphandlingar enligt åtgärdsprogrammet "Ett tillgängligt Åland".

Den 3 mars 2015 tog handikapprådet del av ”Ett tillgängligt Åland – Från ord till handling II”, uppföljning av verkställelse av åtgärdsprogrammet åren 2013-2014. Handikapprådet konstaterade att en del åtgärder verkställts medan det finns brister på vissa områden. Handikapprådet beslöt påminna avdelningarna om programmet och avdelningarnas åtaganden.

Vid handikapprådets möte den 2 juni 2015 deltog enhetschefen vid landskapsregeringens museibyrå, Annika Dahlblom. Enhetschefen informerade handikapprådet om ombyggnaden och tillgänglighetsarbetet vid Ålands museum. Under samma möte tog handikapprådet del av Utbildnings- och kulturavdelningens kompletterande redogörelse av verkställelse av åtgärdsprogrammet ”Ett tillgängligt Åland” för åren 2013-2014.

Till handikapprådets möte den 18 augusti 2014 var Inger Rosenberg-Mattsson och utbildningsyrans byråchef Elisabeth Storfors inbjudna för att informera om gymnasieutbildning och valmöjligheter för studerande med särskilda behov. Under samma möte tog handikapprådet även del av socialinspektör Gunilla Lindqvist information om förslag till en ny speciallag om funktionshindersservice, om socialvårdslagens status och förslag till ändring av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda gällande självbestämmanderätten.

Den 29 september 2015 deltog socialminister Carina Aaltonen på handikapprådets möte och diskussion fördes om ny socialvårdslag, reformen av handikapp- och speciallagstiftningen, lag om ändring av specialomsorgslagen. Handikapprådet valde att på mötet vidare följa upp ”gymnasieutbildning för studerande med särskilda behov” genom att erhålla Sandra Rasmussen presentation av ”Elevens och studerandes hälsa och inläring” en kartläggning om samverkan, samarbete och samordning.

Den 10 november 2015 tar handikapprådet del av den nya tillsynsmyndigheten Social- och hälsovårdsinspektör Sirpa Mankinen vid Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHM informerar om tillsynsverksamheten. Ålands lagting – Tillgänglighetsinventering Sten Eriksson informerar om tillgänglighetsinventeringen av Ålands lagting.

Handikapprådet för landskapet Åland mandatperiod upphörde den 31 december 2015. Under år 2016 utvärderades handikapprådets roll i samband med utredning av landskapets verkställelse av artikel 33 och 35 i FN konventionen. Den 29 november 2016 beslöt landskapsregeringen att ombilda handikapprådet genom att anta ett nytt reglemente för ett Råd för personer med funktionsnedsättning för landskapet Åland. Det nya rådet skall fungera som koordineringsmekanism för landskapet Åland gällande implementering, uppföljningsmekanism och rapportering av FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning för att underlätta därtill relaterad verksamhet inom olika sektorer och på olika plan.

Landskapsregeringen vill framledes arbeta ännu mer tvärsektoriellt, så att varje fackavdelning känner sitt särskilda ansvar för tillgänglighetsfrågorna.

Till: Ålands landskapsregering

Ärende: Begäran om utlåtande om utkast till slutredovisning av "Ett tillgängligt Åland" 2013-2016

Ålands handikappförbund (i fortsättningen benämnt förbundet) tackar för möjligheten att yttra sig angående slutredovisningen av det funktionshinderspolitiska åtgärdsprogrammet "Ett tillgängligt Åland" (i fortsättningen benämnt åtgärdsprogrammet) och kommer nedan att redogöra för förbundets och medlemsföreningarnas samlade synpunkter.

Förbundet önskar dock påpeka att remisstiden (en vecka från att förbundets verksamhetsledare fick utkastet till rapport tills att förbundets yttrandegrupp och styrelse skulle ha hunnit behandla utlåtandet och lämna in det) för inlämnande av förbundets utlåtande gällande åtgärdsprogrammet är oacceptabelt kort. Förbundet månar om att kunna göra ett grundligt arbete och på bästa sätt yttra sig i ett så viktigt ärende, men på grund av den knappa tiden har vi inte kunnat arbeta så grundligt som vi hade önskat med utlåtandet.

Förbundet värdesätter att Ålands landskapsregering i arbetet med åtgärdsprogrammet valde att jobba tvärssektoriellt och involvera hela förvaltningen och att uttala klara målsättningar och ansvariga för varje aktivitetsåtgärd. Dessutom uppskattar vi att handikapprörelsen, genom förbundet och Handikapprådet, har varit delaktig i processen. Vi hoppas att vi involveras i arbetet med det nya åtgärdsprogrammet och ser fram emot gott samarbete med landskapsregeringen även kring detta.

Förbundet ser det som självklart att man inom landskapsregeringen, såväl som i samhället i stort, beaktar och arbetar med funktionshindersfrågor inklusive tillgänglighetsfrågor genomgående inom alla sektorer. Vi önskar att landskapsregeringen inför kommande åtgärdsprogram följer samma tvärssektoriella upplägg.

Det har varit ett bra upplägg att, förutom slutrapporteringen, även årsvis stämma av vilka åtgärder i åtgärdsprogrammet som har förverkligats. Detta har gjort att dokumentet har funnits med och varit mera levande för de personer som ansvarar för åtgärderna.

I och med att FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning sedan sommaren 2016 gäller på Åland är det av stor vikt att åtgärdsprogrammet uppdateras och får en fortsättning från 2017 och att landskapsregeringen avsätter tillräckliga personella resurser för att arbeta med framtagande av nytt program och för att följa upp det nya programmet under den tid som det gäller. Vår förhoppning är att det nya programmet följs upp och enligt behov kontinuerligt uppdateras.

En allmän notering från förbundet är att det är svårt att förstå vissa av resultatredovisningarna. Exempelvis kan det handla om att den berörda tjänstemannen som är insatt i sitt område inte är så tydlig i sin text utan utgår ifrån att alla förstår vad saken gäller.

Förbundet har valt att lämna kommentarer efter varje enskild åtgärd.

Åtgärd 1:

Förbundet anser resultatredovisningen gällande åtgärd 1 vara otydlig. Det framgår inte vad skrivningen om "sociala krav" i den uppdaterade handboken innebär. Är de sociala aspekterna, inklusive tillgänglighet, ett regelrätt krav på de upphandlingar som landskapsregeringen gör?

Åtgärd 2:

Det är synd att denna åtgärd inte har genomförts och det ter sig oklart om intentionen är att i den nya upphandlingslagstiftningen ta in sociala krav. Vår önskan är att sociala krav ska vara en självklarhet i alla upphandlingar som görs. Förbundet ställer sig frågande till att man för Ålands del inte följer rikets lag om upphandling. Finns det någon speciell anledning till detta?

Åtgärd 3:

Det är bra att det till viss del har ordnats utbildning för landskapets anställda. Utbildningstillfällen behöver dock ordnas regelbundet, t.ex. årligen, för att dessa frågor ska lyftas och för att nå all personal med tanke på personalbyten. Utbildningar borde så långt som möjligt vara obligatoriska för de anställda. Föreläsningen som ordnades 2017 hör inte till denna slutrapport.

Åtgärd 4:

Vi uppskattar att landskapsregeringen önskar utbilda sin personal eftersom utbildning och ökad förståelse för vad det innebär att leva med en funktionsnedsättning är den viktigaste faktorn för att arbeta vidare mot ett samhälle där alla kan vara delaktiga på lika villkor. Vidare deltar förbundet gärna i diskussioner och konkreta evenemang, men vi vill påpeka att våra resurser är mycket begränsade i detta arbete och att landskapsregeringen även internt behöver planera för olika slags utbildningar och föreläsningar, dvs. kartlägga vilken slags utbildning som det finns störst behov av. Landskapsregeringen borde årligen ta in medel i den ordinarie budgeten för utbildning.

Det var i slutet av november 2016 som förbundet fick en förfrågan om att ordna s.k. "Prova på tillfällen" för landskapets anställda (efter att förbundet och föreningarna hade hållit ett "Prova på tillfälle" för Mariehamns stad, enligt stadens önskemål). Enligt förbundets resurser kommer tillfällen att ordnas.

Åtgärd 5-6:

Förbundet uppskattar att denna bit har prioriterats. Det är viktigt att man avsätter tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att följa upp tillgänglighetsarbetet och för att kunna förverkliga de konkreta åtgärder som behövs för att förbättra tillgängligheten. Vi saknar information om vad inventeringarna och åtgärdsplanerna hittills har lett till men vår förhoppning är att den insamlade informationen kommer att leda till att besöksmålen görs mera tillgängliga.

Åtgärd 7-8:

Vi önskar under dessa punkter förtydliga att det borde ha varit kommunernas ansvar att ta tag i denna bit och landskapsregeringens ansvar att uppmana kommunerna och privata fastighetsägare att göra det. Det initiativ till projekt som förbundet, tillsammans med tre andra aktörer, gjorde i början av 2015 är inte kopplat till denna åtgärd och det ansvar som har legat hos landskapsregeringen och kommunerna/privata fastighetsägare.

Åtgärd 9: Förbundet gläds åt att det från landskapsregeringens sida finns ett verkligt intresse av att arbeta för ökad tillgänglighet och universell design. Eftersom förbundet i november 2016 yttrade sig till landskapsregeringen gällande lagförslaget om ändring av plan- och bygglagen hänvisas till yttrandet för närmare synpunkter gällande denna åtgärd. **BILAGA 1**

Åtgärd 10: Förbundet anser att landskapet borde prioritera att göra sin information tillgänglig för alla, i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och således även tillhandahålla material i lättläst version. Generellt vill vi poängtera att en god grundtanke i allt informationsarbete är att från början sträva till att göra allt material så lättläst och enkelt att ta till sig som möjligt.

Åtgärd 11:

Förbundet värdesätter att man inom landskapsregeringen har tänkt på tillgängligheten i arbetet med den nya hemsidan och att man även har anlitat experter på området. Det är fint att arbetet med att förbättra tillgängligheten fortgår och förbundet ser gärna att landskapsregeringen informerar allmänheten när förbättringar av tillgängligheten görs.

Åtgärd 12:

Resultatrapporteringen för denna åtgärd är bristfällig och personer med funktionsnedsättning verkar inte vara i fokus (i enlighet med åtgärdsformuleringen). Vi anser inte att detta är ett resultat då vi tolkar det som att det förslag som nämns inte har behandlats/godkänts och således inte är bindande för landskapsregeringen och rapporteringen ger inga konkreta exempel på hur åtgärden har förverkligats.

Åtgärd 13:

Förbundet vill framföra att landskapsregeringens näringslivsutvecklare är en stor resurs i arbetet med tillgänglighetsfrågor tack vare hans engagemang och intresse för dessa frågor.

Vi önskar betona att Visit Åland har ett stort ansvar i arbetet med turism för alla och borde prioritera dessa frågor. Visit Åland borde som turist- och medlemsorganisation aktivt arbeta för att marknadsföra och lyfta de turistiska besöksmålen, och som en naturlig del i detta även aktivt arbeta för turism för personer med funktionsnedsättning.

Förbundet utförde kring årsskiftet 2015/2016 sin del av det tillgänglighetsprojekt som finansierades via Team Åland och nu återstår Visit Ålands del, innefattande att informera utåt om det som framkom gällande tillgängligheten vid de utförda inventeringarna.

Föreläsningen 2017 hör egentligen inte hemma i denna rapportering.

Åtgärd 14:

Förbundet ser inte att texten om det Team Åland finansierade projektet direkt hör hemma under denna åtgärd. Främst gäller det att se över vilka principer som styr beviljandet av bidrag. Vi uppskattar att landskapsregeringen har velat diskutera stödprinciperna med oss och hoppas att förbundets önskemål om att det borde vara ett krav på tillgänglighet när näringsavdelningen beviljar stöd.

I detta sammanhang är det skäl att påpeka att det ställer stora krav på de tjänstemän som avgör dylika ärenden att ha tillräcklig kunskap om vad god tillgänglighet är och det behöver finnas en strukturerad uppföljning av hur de beviljade stöden används i praktiken.

Åtgärd 15:

Efter kontakt till förbundet från landskapsregeringen inför planeringen av en utbildning för ledare i verksamheter riktade till unga, vilken skall ge ledarna kunskaper om olika funktionsnedsättningar, beslöt förbundets styrelse den 24 november 2014/§ 168 att "Förbundet samarbetar med Ålands landskapsregering i utformandet av en utbildning för ledare vid verksamheter riktade till unga. Förbundet kan bistå med information och råd och delta i nätverksgrupper i samband med planeringen av utbildningen. Förbundet kan även bistå med information i samband med utbildningen i mån av möjlighet. Förbundets medlemsföreningar tillfrågas specifikt om deltagande i planeringsarbetet eller vid utförandet av utbildningen."

Förbundet vill klargöra att vi inte har fått frågan om eller tagit ställning till något konkret gällande denna åtgärd och efter den initiala kontakten till förbundet har varken vi eller våra medlemsföreningar kontaktats i ärendet. Vi ser dock detta som en viktig del i att öka kunskapen om och förståelsen för personer med funktionsnedsättning och deltar gärna i allt arbete som berör vår målgrupp. I texten framgår att tillgänglighet har diskuterats under planeringen av och iordningställandet av Ungdomens hus utrymmen. Vi undrar vem som har diskuterat detta? Ingen kontakt har tagits till förbundet. Har föreningen Ung resurs tillräcklig kunskap om tillgänglighet och personer med funktionsnedsättning för att kunna bedöma om verksamheten kan tillgodose allas behov? Inte heller Ålands kulturdelegation har kontaktat förbundet i sitt arbete med handlingsplanen.

Åtgärd 16:

Förbundet nämns som berörd aktör, men vi har inte kontaktats gällande utbildningen. Borde inte förbundet och dess medlemsföreningar (eller någon annan som besitter tillräcklig kunskap i dessa frågor) ha deltagit i denna utbildning?

Åtgärd 17:

Det är för oss oklart vilken rollfördelningen är mellan landskapsregeringen och Ålands idrott när det gäller beviljande av medel för detta ändamål. Även på denna punkt önskar vi lyfta vikten av att de personer som avgör dylika ärenden har tillräcklig kunskap om tillgänglighet.

Förbundet valde i september 2016 att spontant yttra sig gällande arbetet med det idrottspolitiska programmet. Anledningen var att vi inte har varit delaktiga i arbetet och önskade påminna om att vi och föreningarna gärna deltar och bidrar med vår samlade sakkunskap i frågor som berör vår målgrupp.

Vi ser inte att det sista stycket i resultatredovisningen hör ihop med denna åtgärd och anser att det borde strykas.

Åtgärd 18:

Förbundet uppskattar att man arbetar vidare med tillgängligheten och hoppas att det leder till fler konkreta åtgärder.

Åtgärd 19:

Det är glädjande att museibyrån fokuserar på tillgängligheten och fint att man har tagit hjälp av personer som har egen erfarenhet av funktionsnedsättningar för att hitta goda praktiska lösningar vid Ålands Museum.

Åtgärd 20:

Förbundet saknar information om vad arbetet med den nya hemsidan har lett till fram till åtgärdsprogrammets slutdatum 31.12.2016.

Åtgärd 21:

Förbundet anser att den information som finns kunde läggas in redan på den befintliga hemsidan, istället för att man inväntar den nya hemsidan.

Åtgärd 22:

Förbundet tolkar frånvaron av rapportering på denna punkt som att åtgärder inte har vidtagits och vill därmed framföra att vi anser att möjligheterna för barn och unga med funktionsnedsättning att vara delaktiga i samhället borde vara ett prioriterat område.

Åtgärd 23-24:

Det är fint att se att dessa viktiga åtgärder har förverkligats.

Åtgärd 25:

Vi har inte (och hinner med tanke på den korta remisstiden inte skaffa) tillräcklig information om vad de nya anvisningarna innebär i praktiken för att tillfredsställande kunna uttala oss på denna punkt.

Åtgärd 26:

Vi hoppas att det fortsättningsvis är en prioriterad åtgärd att tydliggöra rätten till stödåtgärder för elever i behov av särskilt stöd när den nya grundskolelagen ska revideras.

Åtgärd 27-29:

Förbundet anser det vara angeläget att uppgöra en handlingsplan och att utveckla antagningskriterierna som ett led i att garantera att alla elever får bästa möjliga skolgång. Förbundet lämnade i juni 2015 in en skrivelse till landskapsregeringen angående gymnasieutbildning för studerande med särskilda behov och vi hänvisar under dessa punkter till vår skrivelse för närmare synpunkter. **BILAGA 2**

Åtgärd 30-32:

Förbundet har, tillsammans med föreningen DUV - De Utvecklingsstördas Väl på Åland r.f., i januari 2017 yttrat sig om rapporten Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning och hänvisar till yttrandet för mera detaljerade synpunkter. **BILAGA 3**

Åtgärd 33-35:

Förbundet önskar att landskapsregeringen så fort som möjligt tar fram ny lagstiftning på de områden där lagstiftningen i nuläget är föråldrad. Förbundet har vid ett flertal tillfällen under 2015 och 2016 genom diskussion med berörda tjänstemän och ministrar och genom insändare i tidningarna lyft behovet av aktuell lagstiftning och en samordning av den kommunala socialvården.

Landskapsregeringen behöver klargöra vad man vill med lagstiftningen, endera att anta rikets eller att utforma en egen lagstiftning, och påskynda arbetet med detta. Det är oacceptabelt att den åländska befolkningen ska leva under sämre villkor än på fastlandet. Vi önskar en ny myndighet som handhar socialvården, hela socialvården, gemensamt för Åland så fort som möjligt och att den nya myndigheten har aktuell lagstiftning att följa.

Åtgärd 36-37:

Förbundet undrar om resurserna för tillsyn inom ÅMHM är tillräckliga? En av två tjänsterna som socialinspektör har varit obesatt och vi ställer oss frågande till om detta är en hållbar lösning.

Åtgärd 38:

Eftersom Ålands handikappförbund, tillsammans med socialvårdsbyrån, nämns som ansvarig för denna åtgärd önskar vi från förbundets sida klargöra att vi har ställt oss positiva till att delta i ett samarbete kring framtagande av en uppdaterad guide, men att arbetet inte har kommit igång på grund av att landskapsregeringen inte har initierat det. Överenskommelsen var att landskapsregeringen tar kontakt med förbundet när det är aktuellt att påbörja arbetet men vi har ännu inte hört något.

Vidare undrar vi vad kartläggningen Föräldrastöd på Åland innebär? Förbundet har ingen kännedom om denna kartläggning och har inte blivit ombedda att delta på något sätt i arbetet.

Åtgärd 39:

Det är bra att åtgärden har förverkligats då speciellt habilitering och rehabilitering är mycket viktiga områden för vår målgrupp.

Åtgärd 40:

Förbundet önskar att denna åtgärd prioriteras.

Åtgärd 41:

Förbundet vill lyfta ÅHS som ett föredöme när det gäller att arbeta med att förbättra tillgängligheten. Inom organisationen har man arbetat strukturerat och kontinuerligt de senaste åren med tillgänglighetsfrågor.

Åtgärd 42:

Förbundet önskar att lagstiftningen uppdateras och att det införs krav på utbildning för chaufförer.

Åtgärd 43:

Vi saknar närmare information om hur denna åtgärd har uppfyllts. Skrivningen är väldigt allmänt hållen.

Åtgärd 44:

Förbundet tolkar resultatskrivningen som att inga åtgärder har vidtagits, vilket är synd.

Åtgärd 45:

Vad menas med denna skrivning? Är den beläggning som har använts asfalt? I sådana fall är det inget resultat att meddela då det torde vara standard att man belägger gång- och cykelbanor med asfalt.

Åtgärd 46:

Det är bra att det finns information om tillgänglighet via hemsidan. Dock ställer vi oss frågande till om den är tillräcklig sett till alla personer med funktionsnedsättning. En del av resultat skrivningen anser vi inte vara faktiska resultat kopplade till åtgärden, t.ex. skrivningen om besättningen.

Åtgärd 47:

Det är viktigt att ha en fungerande tillsyn, varför detta borde ha utretts.

Åtgärd 48:

Vi ser inte att resultatskrivningen direkt kan kopplas till åtgärden. Det är för oss oklart varför texten om att chaufförerna bistår och hjälper resenärer med rullstol, cykel, rullator på ett tillfredsställande sätt finns med? Vems bedömning är detta, brukarnas eller chaufförernas? Det saknas information om hur planeringen för att få en rullstolslift till bussplan har fortskridit.

Åtgärd 49:

På vilket sätt är hemsidan anpassad för personer med hörselnedsättning? Det är fint att se att man inom myndigheten aktivt arbetar med att förbättra sin information utåt.

Åtgärd 50:

Förbundet uppskattar att AMS har deltagit i vissa av de enligt oss mycket viktiga föreläsningar som har ordnats. Vi uppmanar myndigheten att även själv se över möjligheterna att arrangera dylik utbildning, i enlighet med åtgärden.

Åtgärd 51:

Förbundet vill framföra att vi anser att de redovisade resultaten låter mycket bra. Detta är ett viktigt område för att undvika att personer marginaliseras.

Åtgärd 52-53: Förbundet yttrande sig gällande lagförslaget om översyn av lagstiftningen om arbetsmarknadspolitik i november 2014 och vi hänvisar till yttrandet för mera detaljerade synpunkter. **BILAGA 4**

Åtgärd 54:

Förbundet är tacksamt för att AMS har ansökt om medel för en arbetsplatspsykolog och för att tjänsten nu är inrättad ordinarie. Detta är ett viktigt komplement till övrig service för arbetssökande, speciellt sett till förbundets målgrupp.

Mariehamn den 6 februari 2017

Krister Sund, ordförande

Susanne Broman, verksamhetsledare

BILAGOR 1-4 Förbundets yttrande gällande lagförslag om ändring av plan- och bygglagen (daterad 21.11.2016)

Förbundets yttrande gällande gymnasieutbildning för studerande med särskilda behov (daterat 10.6.2015)

Förbundets och DUV:s gemensamma skrivelse med synpunkter gällande rapporten Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning (daterad 23.1.2017)

Förbundets yttrande gällande rapport om lagförslag om översyn av lagstiftningen om arbetsmarknadspolitik (daterad 26.11.2014)

Till: Ålands landskapsregering

Ärende: Yttrande gällande lagförslag om ändring av plan- och bygglagen

Ålands handikappförbund r.f. (nedan benämnt förbundet) uppskattar möjligheten att yttra sig gällande förslaget till ändring av plan- och bygglagen på Åland.

Förbundet gläds åt att landskapsregeringen går in för att genom principen om universell utformning sträva till att man i byggprocesser i fortsättningen ska göra rätt från början och på så sätt undvika onödiga specialanpassningar och kostnader.

Förbundet arbetar aktivt för att i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lyfta vikten av universell design och god tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Det är skäl att se över definitionen av begreppet universell utformning i lagförslaget. Enligt FN:s definition betyder *"universellt utformade sådan utformning av produkter, miljöer och program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning och specialutformning. Universellt utformade ska inte utesluta hjälpmedel för enskilda grupper av personer med funktionsnedsättning där så behövs."* Beskrivningen av begreppet universell design i förarbetet upplevs av förbundet som tydlig och den visar på ett fokus på personer med funktionsnedsättning. Förbundet upplever dock att definitionen av universell utformning i lagförslaget 2 § kunde konkretiseras och omformuleras så att hänsyn till personer med funktionsnedsättning tydligare framgår.

Syftet med att lyfta fram universell utformning är föredömlig och följer den numera ratificerade FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Samtidigt gäller det att inte glömma bort vikten av god tillgänglighet och att ha i åtanke att det hela tiden också handlar om rättigheter för personer med funktionsnedsättning att fullt ut vara delaktiga i samhället. Detta bör genomsyra lagtexten, så att inte skrivningarna om universell design och tillgänglighet blir för allmänt hållna. Risken är att de som läser/använder lagen och inte alltid har kunskap om olika funktionsnedsättningar inte fullt ut förstår och tänker på att detta ställer speciella krav.

Lagens förarbete genomsyras av begreppet universell utformning och det nämns specifikt i lagen, dock endast i 1 § vilken handlar om lagens syfte. Förbundet önskar påpeka att

universell utformning även, förutom vid planläggning och i bygglovsärenden, bör beaktas i byggandet, dvs. genom hela planerings- och byggprocessen. Det enda sättet att uppnå god tillgänglighet och universell design är att få in fokus på detta i hela kedjan från planering till färdig byggnad. I förarbetet nämns att syftet med ändringarna i lagen är att sätta fokus på universell utformning i plan- och byggprocessen, och detta kunde förtydligas även i lagens 1 §.

Eftersom begreppet universell utformning endast finns i 1 § men saknas i övriga paragrafer blir det inte "förpliktande". Begreppet universell utformning borde införas i lagtexten åtminstone i de paragrafer som berör planering så att universell utformning blir ett krav att beakta när nya planer framtas. Det blir en viktig uppgift för landskapsregeringen att trygga att det antas närmare bestämmelser, som exempelvis i förordning, för att syftet uppnås. Även om det kommer klagoranden i exempelvis förordning är det dock skäl att i lagtexten vara så tydlig som möjlig.

I 12 § ingår i lagförslaget att Landskapsregeringen är marknads tillsynsmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 305/2011. Landskapsregeringen har sedan tidigare ett allmänt tillsynsansvar över kommunernas planläggning och byggnadsväsendet i allmänhet. Detta ansvar kan ställa stora krav på kunskap om universell utformning och tillgänglighet och vår förhoppning är att landskapsregeringen avser ordna lämpliga skolningstillfällen för de personer som arbetar med dessa frågor. Lämpligen borde skolningen omfatta även kommunernas tjänstemän och politiker.

Förbundet värdesätter att ytterligare krav på byggnaders tillgänglighet har skrivits in i lagens 65 §. Det kan dock vara skäl att klargöra vad som avses med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Vår förhoppning är att avsikten är att täcka in alla personer med funktionsnedsättning.

Det är bra att det i lagen tas med bestämmelser om ventilation och kontroll av densamma, om fuktskydd och om bullerskydd. Med hänsyn till personer med astma och allergi är det av speciellt stor vikt att inomhusluften är god och med tanke på negativa effekter som kan uppstå på grund av mögelproblematik. För personer med hörselnedsättning och för att förebygga dessa bör bullerskydd prioriteras.

Förbundet önskar påpeka att formuleringen i 65 § gällande att byggnadsverk med särskilda värden ur historisk, kulturhistorisk eller estetisk synpunkt ska skyddas, inte bör utesluta att man kan göra tillgänglighetsanpassningar även på dessa typer av byggnadsverk. Med god vilja, kreativitet och kunskap finns det ofta fina lösningar som kan förbättra tillgängligheten även i dylika byggnader.

Gällande den obligatoriska ventilationskontrollen som nämns i 65b § undrar förbundet varför intervallerna för kontroll är längre för flerbostadshus, kontorsbyggnader och personalutrymmen och kontor i industribyggnader och liknande med självdragsventilation eller med fläktventilation där frånluftsflödena är fläktstyrda (med eller utan

värmeåtervinning) än för förskolor, skolor, vårdlokaler och andra liknande byggnader oavsett typ av ventilationssystem? Förbundet ser att inomhusluften bör vara så god som möjlig i alla typer av byggnader.

Gällande anmälan (67a §) önskar förbundet att kommunerna i byggnadsordningen **skall** införa anmälningsplikt för " 1) Reklamskyltar, markiser och liknande anordningar som placeras på eller i anslutning till en byggnad". Av erfarenhet från de skyltar som privata aktörer placerar ut på Torggatan (gågatan) vet vi inom förbundet att skyltar kan bli ett stort hinder för personer med funktionsnedsättning, exempelvis för personer med syn- och rörelsenedsättning. Genom att införa ett krav på anmälningsplikt som berör skyltning i anslutning till en byggnad undviker man säkert många av de problem vi ser idag, förutsatt att de kommunala tjänstemännen har kunskap nog att förstå hur god tillgänglighet uppnås.

Det borde även vara standardförfarande att byggnadsnämnden begär in uppgifter om tillgänglighet vid behandling av bygglovsansökningar. Förbundet anser att kommunen borde kräva in dessa uppgifter och ha personal som är tillräckligt kunnig på området tillgänglighet och universell design för att behandla uppgifterna korrekt. Utan detta krav och tillräcklig kompetens blir det svårt att nå upp till lagens syfte och krav.

Avslutningsvis önskar förbundet, som representant för medlemsföreningarna och alla personer med funktionsnedsättning eller tillsammans med medlemsföreningarna, påminna om att vi gärna är delaktiga i allt arbete som berör funktionshindersområdet och att vi gärna deltar i arbetsgrupper för framtagande av ny lagstiftning, förordningar och dylikt. Där det är lämpligt med tanke på ärendets natur ställer sig förbundet även gärna till förfogande med erfarenhet och sakkunskap i samband med höranden.

Mariehamn 21.11.2016

Krister Sund
Ordförande

Susanne Broman
Verksamhetsledare

Ålands handikappförbund r.f.
Skarpansvägen 30
AX-22100 Mariehamn
Tel. 018-527360

**Till: Ålands landskapsregering
Utbildnings-och kulturavdelningen**

Gymnasieutbildning för studerande med särskilda behov

Enligt artikel 24 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som Ålands lagting 27.5.2015 gett sitt bifall till att ska gälla på Åland inom de områden som Åland har lagstiftningsbehörighet på, får personer med funktionsnedsättning inte utestängas från undervisning som följer efter grundutbildningen. Personer med funktionsnedsättning har enligt konventionen rätt att på lika villkor som andra få tillgång till undervisning som följer efter grundutbildningen på sina hemorter och anpassning ska erbjudas utifrån personliga behov. I landskapsregeringens regeringsprogram uppställs som mål att alla ungdomar under 20 år ska tillförsäkras en studieplats. Landskapsregeringen uppställer också som mål för gymnasieskolan att nya system och rutiner ska utvecklas för att möta behoven för elever i behov av särskilt stöd.

Ålands handikappförbund upplever tyvärr att dessa målsättningar inte infriats. I dagsläget har Ålands gymnasium en praxis gällande antagningen som diskriminerar elever med särskilda behov. Enligt 34 § LL om gymnasieutbildning beslutar landskapsregeringen om grunder för antagning av studerande. Enligt landskapsregeringens beslut ÅLR 2014/8816 11.11.2014 ska ansökan enligt prövning alltid

göras bl.a. då den sökande har avgångsbetyg från grundskola enligt anpassad lärokurs. Enligt landskapsregeringens förslag till utbildningspolitiskt program för landskapet Åland deltog 7,6 % av eleverna i årskurs 9 i undervisning enligt anpassad lärokurs i minst ett ämne år 2014.

Enligt ovanstående beslut kan högst 30 % av platserna på varje utbildningsprogram eller -linje tillsättas enligt prövning av skolans styrelse/direktion. I praktiken erfar handikappförbundet att inte alla utbildningar är öppna för de 7,4 % av de studerande som har anpassad lärokurs. Ålands gymnasium har två yrkesinriktade utbildningsprogram med anpassad läroplan; utbildningsprogrammen inom hotell-, restaurang-och cateringbranschen och inom fastighetservicebranschen. Enligt Ålands gymnasiums antagningsbeslut 18.5.2015, där enbart antagningen enligt prövning till programmet för informations-och kommunikationsteknik finns att tillgå i sin helhet på hemsidan, framgår som bakgrundsmaterial att programmet inte antar någon sökande enligt prövning, vilket bedöms realistiskt inom ramen för budgeterade resurser. Beslutet är dock att styrelsen på basis av prövningsresultaten inte antar någon sökande enligt prövning. Fem personer hade sökt programmet enligt prövning (två som förstahandsalternativ och tre som andrahandsalternativ). Det är lätt att få uppfattningen att dessa ansökningar avslagits av ekonomiska skäl.

Enligt Ålands yrkesgymnasiums ansökningsmaterial framgår det att den som söker enligt prövning ska genomgå olika test så att lärare på programmet kan prognostisera studieframgång. Mer information om detta finns inte att ta del av, men handikappförbundet erfar att ansökningen enligt prövning omfattar prov i svenska, engelska och matematik, som motsvarar de test som samtliga elever gör i början av skolstarten vid Ålands gymnasium för att en uppfattning skall fås

om elevernas kunskaper. Utöver detta omfattar ansökan enligt prövning att den sökande deltar en dag i undervisningen på det sökta utbildningsalternativet för att personalen ska få en uppfattning om studerandes sociala färdigheter. Att skriva prov och "hoppa in" i en helt ny skolklass och ett nytt sammanhang upplevs nog för de flesta av oss som en påfrestning. För sökande med någon form av funktionsnedsättning inom t.ex. autismspektrat, där funktionsnedsättningen i sig innebär att man har svårigheter i de sociala kontakterna och med att hantera nya miljöer, personer och situationer, är denna testmetod rent olämplig. En bra bild av den sökandes färdigheter och behov av stödåtgärder i undervisningen kan exempelvis istället fås genom diskussioner med sökandes grundskola. Det är även oklart på vilka grunder och vem som fattar beslutet om sökanden klarar testet på de sociala färdigheterna och vilken kunskap dessa har om olika former av funktionsnedsättning och anpassningsmöjligheter av undervisningen. Det finns risk för att förfarandet uppfattas som subjektivt tyckande, där elever som upplevs som "besvärliga" gallras bort.

På rikssidan ser antagningssystemet för elever med anpassad läroplan enligt uppgift annorlunda ut. Dessa söker till den gemensamma elevantagningen på samma villkor som alla andra sökande. Skolorna får information om vilka elever som antagits, och får i det skedet reda på vilka elever som haft anpassad läroplan för att kunna förbereda undervisningen. Om eleverna behöver extra hjälp och stöd kan skolan ansöka om extra medel för att anpassa undervisningen.

Handikappförbundet anser att landskapsregeringen måste gå in för ett antagningssystem som är lika för alla elever. Förbundet konstaterar att utbildnings- och kulturavdelningen i

åtgärdsprogrammet för Ålands landskapsregerings funktionshindspolitik 2013-2016 uppger att de avser att utveckla antagningsgrunderna till gymnasieutbildning i syfte att öka studerandes rättigheter till studieplatser utöver anpassade program. Förbundet emotser att detta arbete inleds omgående. För de elever som i år drabbats av en otillfredsställande elevantagning måste lösningar hittas. Dessa elever måste få en studieplats på sökt linje. Förbundet anser även att landskapsregeringen bör bevilja Ålands gymnasium tilläggsmedel för att anställa de assistenter som behövs för att möjliggöra dessa elevers skolgång. Genom dialog mellan gymnasieskolan, grundskolan, elevernas familj och assistenter kan en lösning hittas som möjliggör en tillfredsställande skolgång för dessa elever. I det längre perspektivet emotser Ålands handikappförbund att dessa frågor hanteras på ett ansvarsfullt sätt genom att landskapsregeringen tar in detta i det utbildningspolitiska programmet kompetens 2025 och tillsätter en arbetsgrupp som tar fram en konkret utvecklingsplan för dessa elevers utbildnings- och arbetsmöjligheter. Ålands handikappförbund, där flera erfarenhetsexperter finns att tillgå, ingår gärna i en sådan arbetsgrupp.

Mariehamn den 10.6.2015

Krister Sund, ordförande

Alexandra Favorin, vik.
verks.led

Ålands handikappförbund r.f.
Skarpansvägen 30
22 100 Mariehamn
Tel: 018 527 368

Till: Ålands landskapsregering

Ärende: Synpunkter på rapporten Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning

Ålands handikappförbund (nedan förbundet) och föreningen DUV – De Utvecklingsstördas Väl på Åland (nedan DUV) har fått begäran om att lämna synpunkter på rapporten Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning och väljer att göra en gemensam skrivelse.

Förbundet och DUV ser det som en självklarhet att alla barn efter grundskolan ska ha möjlighet till en utbildningsplats. I FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilken är antagen och gäller på Åland, stadgas att alla barn ska ha rätt till utbildning och att rätten till utbildning ska förverkligas utan diskriminering och på lika villkor (artikel 24). Personer med funktionsnedsättning får inte uteslutas från det allmänna utbildningssystemet. Idag upplever man inom DUV att föreningens ungdomar redan efter genomgången grundskola en diskriminering då alla inte får en studieplats enligt antagningskriterier.

Vi ser att utgångspunkten för tillgången till utbildning inte ska vara befintliga resurser utan att fokus hela tiden måste ligga på barnens rätt till utbildning. Elevens behov av stöd bör utvärderas och utbildningssektorn behöver anpassa sina resurser enligt detta. Samtidigt vill vi påtala att individuella lösningar hela tiden bör ha prioritet.

Våra synpunkter på arbetsgruppens förslag

Efter att ha tagit del av rapporten och de förslag som arbetsgruppen presenterar, konstaterar förbundet och DUV att vi understöder samtliga förslag.

Vi ser fördelar med förslaget om att hålla en separat tidigarelagd ansökningstid till Yrkesträningsprogrammet (YTP) och den yrkesinriktade specialundervisningen. Det är till nytta för de enskilda eleverna att i god tid få ett beslut och att kunna planera framåt på bästa sätt utgående från beslutet. Det kunde dock vara skäl att även hålla kvar möjligheten att söka i den gemensamma ansökningsprocessen som gäller till övriga utbildningsalternativ.

I arbetsgruppens uppdrag ingick att ge förslag på eventuella justeringar i antagningskriterierna och förnyade rutiner kring antagning av studerande. I dagsläget finns inga klara riktlinjer för antagningen till YTP utan det är yrkesgymnasiets bedömning som avgör om en elev blir antagen eller inte.

Förbundet och DUV anser att det borde finnas/framtas principer att följa vid antagningen. Det blir ju ofrånkomligen alltid en individuell bedömning, men principer att stöda beslutet på gör att

antagningen inte på samma sätt kan upplevas som godtycklig. Arbetsgruppen gav endast ett förslag som berörde antagningskriterierna och det var att det kunde införas en separat ansökningstid till yrkesinriktad specialundervisning som ska gälla för alla som har behov av stöd eller specialarrangemang inklusive elever med utvecklingsstörning och att denna tid ska avslutas i mitten av mars för att det ska finnas tid för att göra upp individuella planer på skola eller ett omsorgsprogram. Vi anser dock att arbetsgruppen noggrannare borde ha sett över själva antagningskriterierna, dvs. vad man stöder sig på när man gör en bedömning av om en elev kan antas eller inte.

Vi tycker att det är positivt att arbetsgruppen ser vikten av att i framtiden leda utbildningen till individuella lösningar och att systemet ska vara flexibelt. Ett viktigt steg är att även vuxna personer med utvecklingsstörning, i enlighet med arbetsgruppens förslag, ska kunna delta i kortare utbildningar inom Ålands yrkesgymnasium i mån av plats. Vi hoppas att man reserverar tillräckligt antal platser inom de olika utbildningarna för denna målgrupp. Vi understöder vidare förslaget om att införa nya utbildningsområden, t.ex. djurskötsel och/eller omvårdnadstjänster.

Vi understöder arbetsgruppens förslag om att införa den s.k. Telma-utbildningen (enligt Optimas modell) i samarbete med Ålandsomsorgsförbunds boendeträning och de habiliterande instanserna. Det är mycket positivt att alla elever, även de elever inom träningsundervisningen som idag inte platsar inom YTP, då får tillgång till en studieplats.

Förbundet och DUV ifrågasätter Ålands landskapsregerings beslut om att inte godkänna Ålands gymnasiums förslag (Beslut Nr 190 U2) om att revidera den yrkesinriktade specialundervisningen så att yrkesträningsprogrammet och den yrkesinriktade specialundervisningen sammanförs. Detta skulle öppna upp möjligheter för elever inom yrkesträningsprogrammet att ta del av den yrkesinriktade specialundervisningens utbildningsdelar vilket är bra.

Förslagets fokus ligger på individens förmåga och behov, ett fokus som förbundet och DUV ser att borde vara en självklarhet inom utbildningsväsendet. I beslutet framkommer att utbildningen inom den yrkesinriktade specialundervisningen inte omfattar personer med grav utvecklingsstörning. Vi undrar hur man i detta sammanhang definierar **grav utvecklingsstörning**?

Enligt rapportens lägesbeskrivning delas eleverna i träningsundervisningen in i fyra grupper:

1. Multihandikappade barn som inte kan kommunicera (är utan språk).
2. Utåtagerande barn
3. Barn med grav autism
4. Övriga barn med någon form av begåvningshandikapp

Av dessa fyra grupper tolkar vi det som att det i realiteten endast är grupp 4, om du inte är gravt utvecklingsstörd, som den enda grupp som kan beviljas studieplats vid YTP.

Arbetsgruppen konstaterar i sin rapport att YTP:s nuvarande upplägg är mera en yrkesförberedande utbildning än en yrkesträningsutbildning och att den inte följer någon specifik läroplan. Vi anser att detta omedelbart behöver åtgärdas så att det finns en läroplan till stöd för utbildningen.

Övriga reflektioner om rapportens innehåll

Generellt är det viktigt att tänka på att det verkar vara en trend att föräldrar till barn med funktionsnedsättning oftare vill ha sina barn i "vanlig skola" och att YTP får svårare att locka sökande är något att beakta. Detta gör att det blir ännu mera angeläget att satsa på den vanliga utbildningen och den yrkesinriktade specialundervisningen så att alla elever så långt som möjligt ska hitta studier som passar och som ger eleven så bra chanser som möjligt att utveckla sin fulla potential.

Att grundskolan har problem med att eleven blir beroende av sin assistent och att det är önskvärt att assistenten gör sig obehövlig för eleven innan yrkesutbildning torde vara en självklarhet. Vi undrar om det inte är skolans uppgift att ordna så att det finns personliga assistenter med lämplig utbildning? I praktiken vet vi att det kan vara problematiskt att hitta lämpliga personliga assistenter, men det är ändå skäl att lyfta skolans ansvar.

Det framkommer i rapporten att skolpersonal önskar mer information och marknadsföring om YTP och den yrkesinriktade specialundervisning till ungdomar, föräldrar osv. Vi undrar som det inte finns någon studiehandledare/yrkesvägledare för denna målgrupp? Alla elever borde ha rätt till denna service.

Från den 1.8.2016 dimensionerades alla yrkesutbildningar på Åland till kompetenspoäng istället för studieveckor och studietiden vid YTP förkortades till 3 år istället för 4 år. Vi önskar att möjligheten att studera på 4 år finns kvar för alla.

Målsättningen enligt läroplansgrunderna med nuvarande YTP är att den studerande utvecklar sådana grundläggande kunskaper så han/hon utgående från sina individuella förutsättningar, behöver för att kunna leva ett vuxenliv som innehåller meningsfullt boende och meningsfull fritid samt ett lämpligt arbete. Detta är väldigt viktiga delar av en persons liv och vi saknar ett klagörande av vad man i läroplansgrunderna avser med ett **meningsfullt boende**, en **meningsfull fritid** och ett **lämpligt arbete**?

I rapporten framkommer att grundskolan har problem med att de inte har tillräckliga underlag om eleven och att psykologutlåtandena är allmängiltiga och svaga. Förbundet och DUV anser att det borde vara ett krav att ordentliga undersökningar görs för att ge eleven det stöd vederbörande är i behov av.

Avslutningsvis vill vi framföra ett önskemål om att få vara delaktiga, redan i ett tidigt skede, i de ärenden som berör våra medlemmar och personer med funktionsnedsättning i allmänhet. Vi deltar gärna i arbetsgrupper och likande i de frågor som berör oss.

Mariehamn den 23 januari 2017

Krister Sund, ordförande
Ålands handikappförbund r.f.

Susanne Broman, verksamhetsledare

Mikael Holm, ordförande
DUV – De Utvecklingsstördas Väl på Åland r.f.

Susan Enberg, verksamhetsledare

Ålands handikappförbund r.f.
Skarpansvägen 30
AX-22 100 Mariehamn

Till: Ålands landskapsregering

Ärende: Yttrande gällande rapport om lagförslag om översyn av lagstiftningen om arbetsmarknadspolitik, Remiss 54N10/ Dnr ÅLR 2013/4277

Ålands handikappförbund r.f. består av tretton medlemsföreningar: D.U.V - De utvecklingsstördas väl på Åland, Diabetesföreningen på Åland, Ålands Cancerförening, Ålands Hörsselförening, Ålands Neurologiska förening, Ålands Lungskadeförening, Ålands Reumaförening, Ålands Synskadade, Intresseföreningen för psykisk hälsa-Reseda, Demensföreningen på Åland, Föräldraföreningen för barn med särskilda behov, Föreningen Vårt Hjärta och Ålands Autismspektrumförening. Samtliga medlemsföreningar har tagit del av lagförslaget om arbetsmarknadspolitik.

Ålands handikappförbund r.f. (i fortsättningen nämnd som förbundet) tackar för möjligheten att lämna yttrande gällande lagförslaget. Vid genomgång av lagförslaget konstaterar förbundet dock att den tilltänkta lagstiftningsförändringen inte omfattar människor med funktionsnedsättning, utan i första hand koncentrerar sig på friska människor utan behov av särskilda stödinsatser. Inom förbundet diskuterar vi kontinuerligt problematiken med att människor med sjukdomar och/eller funktionsnedsättningar sällan ryms in i samhällsdebatten om sysselsättning, arbetslöshet eller studiemöjligheter, vilket enligt vår åsikt leder till segregering i praktiken. Man bör beakta att antalet människor med olika sjukdomar och funktionsnedsättningar tenderar att öka varför man bör ha beredskap för att behovet av stöd och service kommer att öka. Landskapsregeringen bör utarbeta en plan för en sådan utveckling inom sin arbetsmarknadspolitik. Vi vill understryka vikten av att man beaktar att alla människor, även de med funktionsnedsättning, ska ges en möjlighet till att studera eller arbeta när landskapsregeringen gör upp arbetsmarknadspolitik. Ett heltäckande system som tar alla människor i beaktande bidrar till att färre människor "faller mellan stolarna".

Förbundet noterar att man till viss del berör en del av våra medlemmar i rapporten under rubriken "*arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte*", men som tjänstemannagruppen säger i rapporten tar man inte i nuläget ställning till eller föreslår denna lagstiftning. Denna lagstiftning kommer eventuellt att framföras/föreslås separat till lagtinget efter att man har hört kommunernas åsikt. I detta lagförslag skulle dock en del av våra grupper som är långtidssjukskrivna och som har utförsäkrats från sjukförsäkringen och som t. ex drabbats av en psykisk sjukdom kunna få en möjlighet till en sysselsättning, som är så viktig.

Förbundet ser att lagförslaget lyfter fram vissa förändringar inom arbetsmarknadsstöden. Bland annat förslås att arbetspraktik avskaffas och att begreppet arbetsprövning kommer att gälla för alla människor. Förbundet anser att det är en positiv utveckling i form av att alla människor på detta sätt behandlas på samma sätt och människor med funktionsnedsättning blir inte en utpekad grupp. Förändringen öppnar även upp möjligheterna för alla människor att få en mer individuell lösning vid en arbetsmarknadsåtgärd, vilket är bra.

Förbundet känner stor oro för grupperna *ungdomar* och *unga vuxna* som inte erhåller det stöd i samhället som de behöver. Det krävs större förebyggande insatser tidigare i den unges liv för att undvika att gruppen "*unga utan sysselsättning*" ökar. Ett exempel är ungdomar med en psykiatrisk diagnos/ neuropsykiatrisk diagnos som många gånger hamnar i ett "*ingenmansland*" när de blir äldre. I detta sammanhang efterlyser vi större resurser till grundskola, gymnasium och socialvård för att förebygga ungas utanförskap. Barn och unga ska fångas upp direkt när man märker att det finns särskilda behov av extra resurser inom barnomsorg och skola. Ännu i dag 2014 finns det påtagliga brister i systemet för unga som inte "*passar in*" i systemets norm, t. ex när de skall gå över från grundskolan till gymnasium eller folkhögskola. Dessa unga har svårt att klara av studier på egen hand och kunna erhålla ett arbete. Förbundet anser att arbetspsykologen inom Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet är en investering i rätt riktning för att kunna utreda deras förmågor och staka ut en möjlig väg för dem. Förbundet vill påpeka att det är enormt viktigt att ungdomar garanteras all form av stöd, utbildning och sysselsättning för att inte segregeras och sällas bort från vår arbetsmarknad redan i ett tidigt skede. Eftersom mycket i vårt samhälle styrs av vår ekonomi och vår ekonomiska situation ska inte de unga behöva drabbas i form av förlorade möjligheter till utbildning och sysselsättning.

Förbundet anser att det fortsättningsvis behövs ekonomiska resurser för att skapa individuellt anpassade arbetsmarknadsåtgärder för att öka möjligheten till att erhålla bättre och hållbara resultat i framtiden, både när det gäller individen och för samhället. Arbetsmarknadsåtgärderna bör anpassas till de behov som råder för varje enskild individ. När arbetsmarknadsåtgärderna styrs alltför mycket av landskapets budget finns också risken att de svagaste på utbildnings- och arbetsmarknaden går miste om möjligheter till att förbättra sin egen ekonomi genom sysselsättning och ett avlönat arbete.

Arbetsmarknadsåtgärderna skall inte begränsas av individens ålder utan skall sättas in utgående från individens behov. Som förbundet uppfattar lagförslaget så finns det två åldersgränser som lagstiftaren sätter upp. En åldersgräns på 20 år och en annan på 25 år. Lagstiftaren förutsätter att individen har genomgått utbildningssystemet (gymnasium, folkhögskola eller någon annan utbildning) innan den kan omfattas av de aktiva arbetsmarknadsåtgärderna, dock med vissa undantag. Vi vill uppmärksamma landskapsregeringen på att det inte är en rättighet/plikt för individen att gå varken i folkhögskola eller gymnasium, utan antagning sker enligt ansökan eller efter särskild prövning. Redan i övergången från grundskolan till gymnasialstadiet finns det en hel del individer som hamnar utanför utbildningssystemet. Att då som lagstiftare förutsätta att dessa personer skall ha gått igenom utbildningssystemet innan de skall kunna omfattas av de aktiva arbetsmarknadsåtgärderna är kontraproduktivt. För att komma bort från denna paradox borde lagstiftaren i så fall införa en subjektiv rättighet för individen/den studerande att kunna komma in i utbildningssystemet efter grundskolan på t. ex ett gymnasium eller folkhögskola.

När det gäller lag om ungdomsgaranti föreslås i rapporten att den inte införs som lag då den enligt tjänstemannagruppen redan tillämpas på Åland i enlighet med EU:s rekommendationer. Förbundet föreslår att den ändå genomförs som en lag på Åland för att trygga ungdomars rätt till utbildning och sysselsättning.

Ålands handikappförbund r.f.

Ralf Hellman, ordförande

Yvonne Larpes, vik.verksamhetsledare

